ФОЛЬКЛОРНО-ЕТНОГРАФІЧНА СПАДЩИНА С. ЧЕРПОВОДИ УМАНСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

ББК 74.03 (4Укр) я723
Б81

Йовенко Л.І., Терешко І.Г.
Фольклорно-етнографічна спадщина с. Черповоди Уманського району Черкаської області. – Умань: “ПП Жовтий”, 2010. – 117 с.

Рекомендовано до друку вченою радою Інституту філології та суспільствознавства Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини

Протокол № від 4 березня 2010 року

Рецензенти:

канд. пед. наук, професор Сивачук Н. П.,

канд. пед. наук, доцент Гончарук В. А.

ЗМІСТ

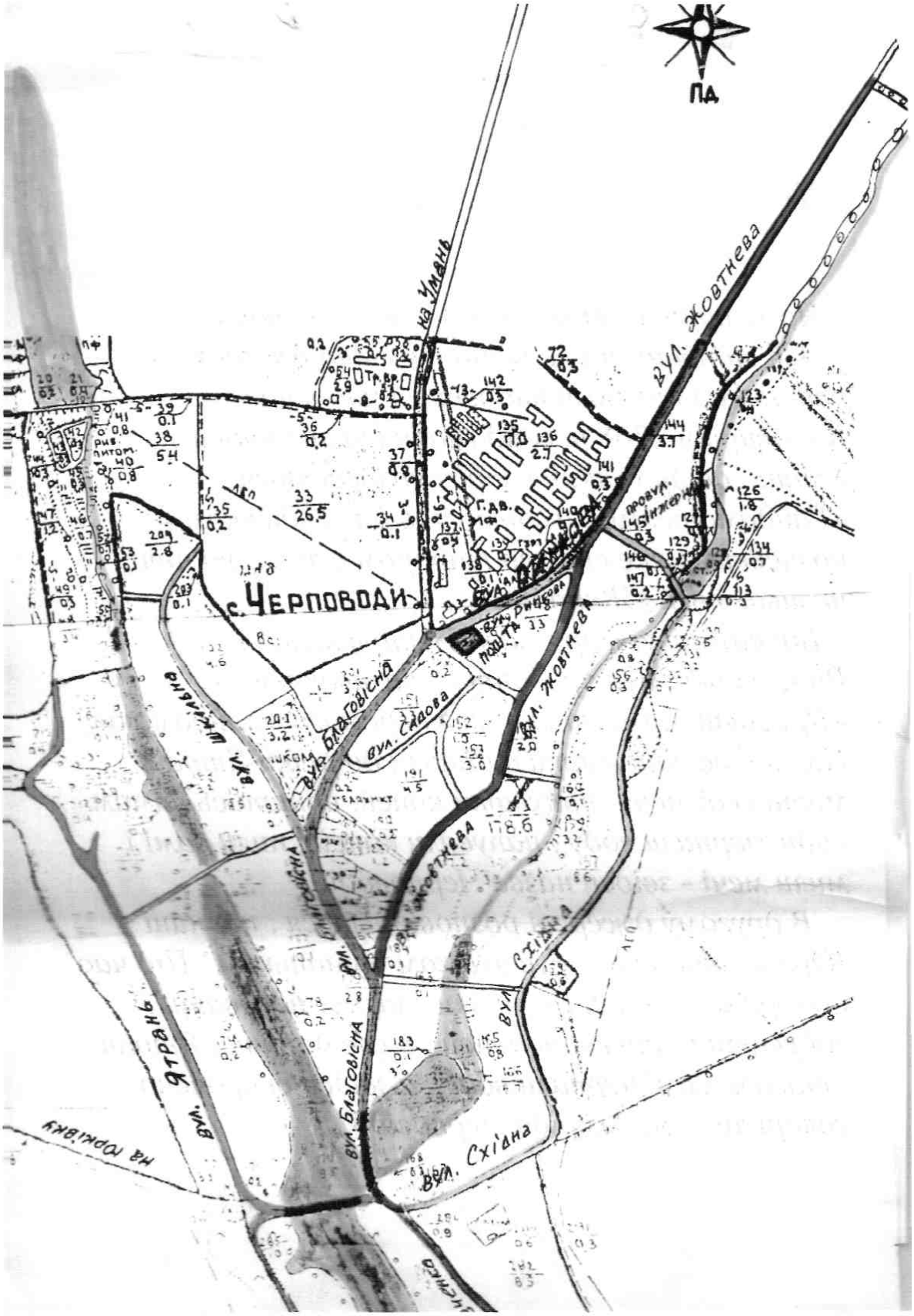
ВСТУП 5

ІСТОРІЯ СЕЛА 8

РОЗПОВІДІ СЕЛЯН ПРО ГОЛОДОМОР
1932 – 1933 РОКІВ 17

ФОЛЬКЛОРНО-ЕТНОГРАФІЧНА СПАДЩИНА СЕЛА
ЧЕРПОВОДИ 24

ДОДАТКИ 95

ПД
с. Черповоди
вул. Жовтнева
вул. Благовісна
вул. Садова
вул. Східна
вул. Ятрань
на Умань
на Одесу

ВСТУП

Уманський край – один з найсвоєрідніших і найколоритніших районів України. Чарівність його природи, багатство і неповторність народної культури: вписані в рівнинно-хвилястий рельєф мальовничі білохаті села, сповнені вікової мудрості і поезії своєрідні звичаї і обряди, мелодійна пісня, самобутнє народне мистецтво в різні часи привертали до себе увагу письменників, поетів, істориків, етнографів, фольклористів.

Історичне минуле Уманського краю досліджували В. Антонович, М. Біляшівський, Ю. Бодров, М. Грушевський, В. Кривошея, П. Курінний, Л. Мирчук, Ю. Мицик та ін.

Фольклорну спадщину Уманщини вивчали В. Гнатюк, І. Гурін, Марко Грушевський, О. Діденко, В. Доманицький, Іальфред фон-Юнк, Н. Кучережко, М. Мицик, Т. Фіалко, Хр. Ящуржинський та ін.

На етнографічних особливостях історичної Уманщини зупинялись М. Біляшівський, Марко Грушевський, О. Діденко, Т. Космина, Н. Кучережко, О. Найден та ін.

Краєзнавчі розвідки здійснювали М. Комаров, М. Комарницький, В. Лелет, І. Прісовський, В. Ящуржинський тощо.

Сучасний стан української національної культури викликає певне занепокоєння. Люди забувають фольклорну спадщину, переважна більшість представників молодого покоління не послуговується нормами традиційного мовленнєвого етикету, абсолютно не цікавиться народно-прикладним мистецтвом рідного краю. Причини такого становища необхідно шукати в складних соціально-економічних процесах урбанізованого суспільства, докорінних змінах у побуті.

Такий стан спонукає викладачів педагогічних університетів, студентів та всіх шанувальників традиційно-побутової культури шукати шляхів збереження та популяризації її зразків.

Однією з форм народознавчої роботи студентів Факультету української філології УДПУ імені Павла Тичини є фольклорно-етнографічна практика студентів І – ІІ курсів.

Оскільки 95% студентів філологічного факультету – це дівчата, майбутні матері, то ми в обов’язковому порядку націлювали їх на

роботу з дитячим фольклором. Актуальність такої діяльності полягає у формуванні в особистості студентки елементів традиційно ментальної жіночої поведінки. Ми маємо виховати не лише жінку-вчительку, а й жінку-дружину, жінку-порадницю, і, насамперед, жінку-матір, яка буде спроможною створити в сім'ї атмосферу високодуховного спілкування, що базується на знанні національних засад виховання. Створенню такої атмосфери сприятиме знання нею теоретичних засад дитячого фольклору, а також їх практичного застосування, як-то: виконання колискової для дитини, збагачення елементів спілкування з нею іграми, використання поезії пестування, забавлянок, лічилок, скоромовок, дражнилок, народних дитячих пісень тощо. Прикро констатувати, але анкетування студентів-філологів V курсу, які вже мають дітей, показало, що сучасні матері рідко використовують колискову пісню (а якщо і використовують, то переважно російськомовну), не знають українських народних забавлянок, потішок, мирилок, ігор і таке інше. Так поступово притупляється у дитини генетично закодоване в ній відчуття національного, тобто родинного, дієвого.

Пошукова народознавча робота студентів-філологів вищого педагогічного навчального закладу є важливим засобом залучення їх до традиційної культури, яка сприятиме ментальному вихованню та формуванню особистості гідного сім'янина і громадянина.

Під час сезону 2009 – 2010 н. р. зі студентами-філологами було організовано пошукову народознавчу експедицію до села Черповоди Уманського району Черкаської області, **метою** якої було зафіксувати фольклорну та етнографічну спадщину означеного села.

Фольклорна практика студентів першого курсу факультету української філології передбачала виконання таких завдань:

- навчальне – розширення і поглиблення знань студентів з питань народознавства;
- професійне – вироблення у студентів умінь і навичок збирання етнопедагогічного, народознавчого матеріалу;
- наукове – озброєння студентів навичками аналізу, класифікації, умінням спостерігати, записувати фольклорні, етнографічні, етнопедагогічні матеріали.

Під час ведення польових досліджень студенти користувалися експедиційним методом збирання фольклору, дотримуючись таких вимог:

- записувати безпосередньо з народних уст, без будь-яких змін та власних доповнень;
- дати відомості про те, хто, де, коли і від кого записав твір;
- пояснити умови походження фольклорного твору, його функції;
- зберігати діалектні риси, їхню поетичну значущість;
- записувати частки та вигуки, зважаючи на їх естетичне та наукове значення;
- занотовувати ремарки співців і оповідачів (пояснювальні, ліричні).

ІСТОРІЯ СЕЛА

Легенда про походження села

Чому село називається Черповоди?

Для відповіді на це питання є два джерела: в першому з них розповідається, що в час Коліївщини 1768 р. гайдамаки відступаючи з Умані, до лісу, який і зараз називається «Гайдамацьким», вступили в бій з військом польським, яке стояло табором в лісі, що нині називається «Жупани».

Бій відбувся в яру, між Черповодами і Рижавкою і цей яр в описах називають «Кривавий». Бій закінчився перемогою гайдамаків. Після бою гайдамаки відійшли до річки Ятрані мити свої мечі, напувати коней, напитись самим води, черпали воду, напували коней, пили самі і мили мечі - звідси і назва Черповоди.

В другому джерелі розповідається, що нині Юрківський шлях був шляхом Чумацьким. Під час подорожі чумаки звертали з шляху ночувати, годувати і напувати коней, волів до річки Ятрань, також самі черпали воду, а звідси скорочено говорили: «Заїдемо до Черповід».

Село Черповоди розташоване на півдні Уманського району. Воно межує на заході з селом Томашівка, на півночі з селом Громи, на півдні – з селом Рижавка, на сході – з селом Фурманка. Площа села складає 2758,5 га. Населення села Черповоди 781 особа. Село гарне, мальовниче, має родючі землі. Під сільськогосподарськими угіддями зайнято 2252,4 га. Природа села неповтора. Є два ліси Гайдамацький і Жупани, які оточують село з південної і східної сторін. Село багате різноманітністю рослин, різновидністю тварин, розмаїттям птахів. Є багато видів занесених до Червоної Книги. Ранньої весни розцвітають в наших лісах підсніжники, ряст, проліски сині, конвалії, дзвоники персиколисті. В лісах можна почути спів іволги, соловейка, синиці великої, побачити удода, дикого голуба, строкатого і зеленого дятлів. З тварин можна зустріти зайця, лисицю, косулю. Також зустрічаються лісові велетні – лосі. З великих комах тут є: жук – олень, жук –носоріг, бронзівка, сонечко, травневий хрущ. Радують око літньої пори метелики: дубовий шовкопряд, голуб'янка, лимонниця, денне і нічне павичеве око, махаон великий, кропивниця. В лісах ростуть такі дерева: дуб,

береза, в’яз, ясен, ялина, липа, дикі яблуні, груші, черешні, алича. Лісозахисні смуги до того ж обсаджені кущами айви

Перетинаючи село Черповоди, тече річка Ятрань. Вона наповнює водою чотири ставки, на які з ранньої весни прилітають лебеді, дикі качки, гуси, а пізніше прилітають сірі чаплі, водяні курочки. На заболочених ділянках цвітуть півники болотяні, калюжниця, прикрашають своїми квітами водяне плесо латаття біле та глечики жовті. Тече, в’ється тихоплинна Ятрань між пологими берегами, створюючи неповторні краєвиди. Мудрий народ склав пісню «Там де Ятрань круто в’ється...». Річка бере початок біля сусіднього села Томашівка з потужного джерела. Немає тій воді кінця, пульсує, б’ється, ятриться невтомне джерело. Тільки з дівочим серцем, яке випромінює добро, можна його порівняти. Помітили це люди і склали легенду, а може так було і насправді... Багатий пан покохав бідну дівчину, та нелюбим він їй був. Не захотіла дівчина йти заміж за нелюба; втопилась. Пан звелів закидати те місце камінням, але вода просочувалась і ще більше розмивала поля. «Ятриться джерело», – казали люди. І дали назву річці – Ятрань.

Притокою Ятрані в нашому селі є річка Черповідка, яку наповнюють водою джерела, дощі. Річка має на своєму недовгому шляху 5 ставочків. В річці є риба: карась, окунь, звичайний і дзеркальний короп, линок, плітка; живуть раки, що свідчить про чистоту води. По берегах річок росте очерет, осока, татарське зілля. Можна побачити відразу 4 види верби: ламку, сіру, плакучу, кущовидну, також росте багато вільхи. На берегах Черповідки є виходи породи граніту на поверхню. Село засноване в XVII столітті і вперше називалося Бджілів.

В цей час землі, так званий «Уманський степ», були захоплені магнатом Калиновським, а за ним на Уманщину прибуло багато шляхти, які отримували від Калиновського у своє володіння землі із селами.

Польська шляхта заволоділа на Україні всіма порядками, намагалась ополячити народ. Запроваджувалася польська мова, уніатська церква, змінювалися назви сіл і міст.

Тоді село було назване на польський лад – Мазурівкою. Воно належало до Посухівської волості Уманського округу.

Землі і люди належали магнату Калиновському (йому належало 1324 десятин чорнозему і 210 десятин лісу).

В 1768 році в селі було 92 двори. Селяни відмовились від уніатської церкви і побудували церкву православну.

В другій половині XVIII століття селом заволодів другий магнат –Потоцький, а в 1810 році Ярослав Потоцький продав село Антоніні Метельській з роду Сабанських, яка володіла ним на протязі 42 років і продала магнатові Михайлу Теодоровичу Крижановському, якого в 1863 році селяни вбили. Землі і маєток вбитого шляхтича перейшли у володіння другого шляхтича – Івановського В'ячеслава В'ячеславовича, потомків якого пам'ятають старожили нашого села.

В 1900 році в селі було 407 дворів, 2078 душ населення. Землі було 2606 десятин, з яких належало поміщику Івановському К.І., 1370 десятин землі, церкві належало 42 десятини, куркулям належало 450 десятин і тільки решта селянам.

Восени 1917 року в селі було встановлена радянська влада.

Йшли роки. Росли і зміцнювалися колгоспи, розцвітало і збагачувалось з року в рік село Черповоди.

Та несподівано для народу прийшла Велика Вітчизняна війна. З села було призвано в армію 323 особи, з них 102 не повернулися. Їхні імена записані на обеліску Слави, який стоїть в центрі села.

В важких умовах переважно жінки, приступили до відбудови господарства, на той час в колгоспі було лише 3 пари коней, 1 трактор. Багато інвентаря було знесено людьми. За коротких 3 роки при великих труднощах вдалося досягти високих врожаїв.

Успішно розвивалося господарство, зростав добробут колгоспників. В 70-х роках було побудовано Будинок культури, медпункт, контору колгоспу, три магазини, добудовано 4 класні кімнати школи.

В 1982 році головою колгоспу було обрано Лук'янця В.Л. За час його роботи було проведено благоустрій колгоспного двору, побудовано 2 корівники, проведено через село асфальтну дорогу, розпочато будівництво трьох двоповерхових будинків.

В 1985 році було закінчено будівництво двоповерхових будинків, зведено допоміжні до них споруди, побудовано 6

одноквартирних будинків, 2 корівники, літній табір, сіносховище, проведено водопровід до будинків значної частини села.

Зараз в селі працюють дев’ятирічна школа, дитячий садок, Будинок культури, ФАП, організоване СВК «Черповоди».

Легенда про річку Ятрань

Ще в давні часи на Україну нападали татари, забирали в полон українських дівчат, і ставали вони полонянками, сумували вони за своїм краєм, квітучими садами, думали про втечу з тяжкого полону. В один з таких нападів татарин погнався за чорнобривою красунею. Вона тікала, заплутуючи коси, ранила ноги і краплі крові падали на землю. Ось рука татарина ледь не схопила дівчину. Та що це? Раптом дівчини не стало, а на її місці забилося джерельце, яке стало початком річки, обабіч якої осока, як дівочі коси та краплі крові.

О, ні! То кетяги червоної калини і б'ється то, не просто джерельце, а серце дівчини нерозтраченим чистим коханням, іскриться воно незаживаючою раною.

… Де тиха Ятрань, крізь віки
Несе в майбутнє води.
Де густі верби у ставках
Свою купають вроду.
Там, серед вічної краси
Всеукраїнської природи,
Лежать, закохані в пісні
і працю Черповоди.

Романенко М. Б.

Черповоди… З давніх – давен тут селилися люди. На території і поблизу села виявлено залишки трьох поселень черняхівської культури. Тут крізь віки в назвах урочища «жупани» та «Гайдамацький ліс» чути голос поборників волі і правди народних месників – гайдамаків. Це тут, в часи громадянської війни, лилась кров простих людей. Це звідси, вже в роки Великої Вітчизняної Війни, пішли і згоріли у війні 103 жителі, а за трудові подвиги, під час повоєнної відбудови 81 жителя нагороджено урядовими нагородами. Це тут в теперішній нелегкий час живуть, трудяться, співають люди.

Першим дивом цього краю є, саме село, із такою гарною і поетичною назвою Черповоди. Засновано село в 17 столітті і мало воно тоді назву – Бджілів. Скоріш всього тому, що його мешканці зналися на бджолах і розводили їх.

Драматичними були перші роки становлення радянської влади у селі. У селян, які щойно дістали від влади землю у власне користування, весь урожай та ж влада і забирала. У 1919 р. Василь Курсенко організував збройну відсіч продзагону, результатом якої було вісім загиблих червоноармійців. Їхня братська могила знаходиться на території школи. В 1930 році в селі було організовано 2 артілі – «Нове життя» та «Перемога», а в 1932 р. було завершено колективізацію. Не обминули село і страшні роки голодомору. Сотні людей в 1932 – 1933 р. загинули від голоду. Трохи легше було тим, хто працював у колгоспі: для них іноді варили поганеньку юшку, пекли сякий-такий хліб. Під час окупації села фашистами було повністю розграбовано колгосп, спалено клуб, зруйновано школу, вивезено до Німеччини 248 юнаків і дівчат. 9 березня 1944 року Радянська Армія, розгромивши німецькі війська уманського угрупування, звільнила і село Черповоди. За три повоєнні роки жителями села було відбудовано господарство, на полях колгоспу вирощували великі врожаї.

Другим дивом цього краю є річка Ятрань.

Третє диво – школа.

В центрі села, на невеликому підвищенні, в оточенні густих крон каштанів та кленів, стоїть, привітно дивлячись світлими вікнами та головну вулицю села Черповодівська школа. Зранку і до вечора вирує життя в її класах, коридорах, на шкільному

подвір'ї. У 1894 році в селі було побудовано приміщення церковно-приходської школи на садибі, де розміщувалась церква і будинок сільського попа. Основним предметом того часу був «закон Божий», який викладав сільський священик А.Говядовський.

Четверте диво – люди села.

Чудові люди живуть в Черповодах: працьовиті, щирі, добрі. Їхніми руками і серцем творяться матеріальні та духовні скарби. Родини, династії, сім'ї мають свої трудові біографії, зразки порядності і культури високої духовності і моралі. Не зважаючи на підйоми і спади нашого суспільства, проносять вони все прекрасне через роки, бережуть і примножують ці надбання і стають прикладом для інших. І дивлячись на таких людей, стаєш і сам кращий душею.

П'яте диво – вишивальниці села Черповоди.

Наші предки любили прикрашати своє житло: розписувати печі, малювали ікони, картини, плести мереживо, вишивати рушники, сорочки, пошиванки. Купували хустки, ткали полотно на сорочки та рушники, а потім довгими зимовими вечора – вишивали. По тому скільки дівчина напряла, навишивала, наткала, судили про весь рід. І все село знало, хто чепуруха, а хто – ледащиця. Майже кожну хату в селі прикрашали вишиті рушники, серветки, доріжки. Серед кращих вишивальниць села Черповоди виділяються Ткач О. Б., Кольба Г. А., Олійник О., Олійник Л. К., Байдюк Н. В. та багато інших. Молоді господині такі, як Кущ Н., Байдюк С. теж перейняли цю гарну традицію.

Шостим дивом села Черповоди є народний фольклорно-етнографічний ансамбль «Калина».

Існує така легенда. Коли Бог роздавав людям добро на Землі, то біля нього зібралось багато люду. І кожен брав, що бажав. Коли Господь роздавав усе, то помітив, що в кутку сидить маленька дівчинка і плаче.

- Хто ти? – запитав Бог.
- Я українка! – відповіла дівчинка.
- То чому ж ти не підходиш до мене і нічого не береш?
- Через великий люд я не могла до тебе пробитись.
- А в мене, правда, вже нічого й не залишилось, – промовив Бог, – окрім пісні. Візьми її.

І дівчинка взяла пісню, даровану Богом, і пронесла крізь віки. Проніс ту пісню і наш народ, зберіг до наших часів. Пронесли і зберегли пісню, дану Богом, і люди, які живуть у селі Черповоди. Уже понад п’ятнадцять літ незмінно, на сцені району та області виступає народний фольклорно – етнографічний ансамбль «Калина», саме такою стала назва колективу від
8. 12. 1993 р. згідно рішення колегії обласного управління культури. І линуть їх пісні на щастя на добро людям.

Спочатку то була хор-ланка. Засновниками її були директор будинку культури Гонтаренко Н. О. та художній керівник Рябокобилюк М. І.

Репертуар колективу складають українські народні пісні та українські народні обряди.

Мінялись часи, мінялись керівники, але незмінними залишились учасники колективу.

Нині в репертуарі вже понад 150 пісень та десятки звичаїв та обрядів нашого народу. Хоч всі учасники різні за віком, але їх об’єднує любов до української традиційно-побутової культури.

Учасники фольклорно-етнографічного колективу «Калина»

РОЗПОВІДІ СЕЛЯН ПРО ГОЛОДОМОР 1932 – 1933 РОКІВ (зібрані вчителями Романенко Лідією Василівною та Ільницькою Надією Анатоліївною)

Свідчення Перенчук Меланії Костянтинівни

(народилася 30 грудня 1923 року)

«Забирали все, що було в хаті, а сім'ї вмирали. Пам'ятаю, що вся сім'я – шість душ – Мішки Коваля повмирали, а хлопчик Петро був кволим таким, але залишився живим. Так він і вижив у бур'янах, їх їв, в них і спав. Люди, щоб вижити їли коней і котів, і собак все, що можна було. А був випадок на вул. Ятрань жила Мельник Тетяна, то вона з'їла свою дитину.

Дуже тяжке життя було. В нас дома була корова, то було трохи легше. Але батько кожну ніч сторожував її, щоб інші не з'їли, а бувало, що мати подоїть корову, то поприходять сусіди тай просять і собі молока, то вона кожному по кружичці розільє і нам одну залишить. Ось так ми і повиживали. А другі бувало ідеш то біля забору померли, то біля хати.

Звозив за оплату померлих Саміляк. А був випадок, що ще живу жінку зтянув з печі, щоб не вертатися і повіз до ями, хоч та і просила її залишити. Але баба Марина зсунулась з підводи та сповзла в бур'яни, так і вижила ївши тільки ці бур'яни.

В нас в селі був радгосп, то я і ще діти ходили туди полоти бур'яни за баланду, яку варили раз в день. То яке з дітей було дужчичке то працювали, а яке слабше, то упало тай завезли його в село і він там помер. Дуже, дуже багато людей повмирало. В нас сусіди були Бабії, то вимерли всі крім хлопчика і дівчинки, то мама взяла їх до себе і так і вигодувала нас всіх».

Свідчення Михайлової Домнікії Миколаївни

(народилася 3 січня 1926 року)

«Я багато не пам'ятаю. В той час я більше ходила нарізати бур'ян для матері. Все що пам'ятаю це як сиділа в бур'янах та їла какіш, а коли наїмся, то там в цій траві засну, до вечора. А їли, знаю, з лободи млинці робили, але як не знаю. З липи та вишні листочки терли та

варили. Хто що бачив, те і їв. Де які листочки, де гнила картопля, і людей люди їли (обрізали з мерців і готовили), то це я пам'ятаю. А більше такого нічого не пам'ятаю».

Свідчення Вовнянко Ганни Олександрівни та Вовнянко Петра Семеновича (рзповідала Ганна Олександрівна, а Петро Семенович доповнював)

(народилися 23 жовтня 1927 року та 28 січня 1931року)

«Тоді вимагали, щоб всі вступали в колгоспи та вносили по десятинні за душу, але батьки були бідні, а сім'я в батька велика, тому землі було дуже мало і не хватало для вступу. Тож ми вступили набагато пізніше.

Я добре пам'ятаю, хоч і була малою, як ходили визбирувати навіть з горщиків, де був якийсь кусок хліба – все забирали. Так забирали і одяг, майно з нашого дому. Як люди вмирали, люди людей їли.

В нашому селі була така тітка Марія, то вона з'їла свою дитину. То я як ходила в садок, старалася, щоб іти з дорослими, а якщо нікого не було, то швидко пробігала біля її хати.

Батько одного разу пішов до матері на поле буряки копати (бо там давали хоч трохи їсти), але бригадир дав іншу роботу і батько повернувся і навіть не дойшовши додому на городі біля яблуні впав і там і помер від голоду.

Завозив на кладовище мертвих підводою з биками Саміляк Сергій. Одного разу закинув живу, але баба Марина сповзла помаленьку і так, лежачи в траві і ївши тільки її, вижила, то померла вже аж після війни від старості.

Щоб вижити їли липу, бурякове насіння, а було що мама піде та заробить зернят, то ми насмажимо та з'їмо по жменьці та водою зап'ємо – ото і весь обід».

Свідчення Хорохонько Клавдії Юхимівни

(народилася 27 серпня 1930 року)

«Я тоді маленька була. Щоб хоч якось мене прокормити, мама в три роки мене ще грудью кормила та варила ропу, щоб я не так їсти хотіла. Батькові було погано дуже, але мама стала варити і йому ропу та виходювати помаленьку, то так і він вижив.

Я в ті роки ходила в дитячий садок, то добре запам'ятала, що готували гречані галушки з юшкою, то хто спритніший з дітей – галушки повихватював і в сосідів, а тим приходилось вже виїдати одну юшку.

Знаю, що людей помирало багато та що їх вивозили на підводі в одну яму. Був випадок, коли дівчинка Ющенко Ніна, ще була жива, але при смерті, то її теж туди закинули та й повезли далі, але прибігла її тітка тай вихватила Ніну з підводи, то так вона і вижила. Прожила дуже довго, мала шість дітей. А ще баба Горлиха, то вона зсунулась сама з підводи, і так, їдячи одну траву, вижила і теж досить довго прожила.

Багато людей тікало з села подалі.

Розповідали мені старші, що повиїдали тоді і собак, і котів. А була бабка в селі, ото привезуть тіла померших в яму, та десь погано засиплять, то вона відріже де пухкіше, а кістки назад в яму, а м'ясо їла.

Не дай, Боже, дітоньки, таке пережити!».

Свідчення Романюк Марії Павлівни

(народилася 3 липня 1926 року)

«Мені було шість рочків. Мама ходила на Радгосп садити висадки. За роботу їм давали по пів кілограма хліба, то трошки вони з'їдять, а то все нам несуть. А тато поїхав в Середню Азію на заробітки, але його не прийняли, бо з України, то приїхав додому ослабленим, ноги почали пухнути, робити багато не міг. А я, було, піду в яр до Рижавського лісу та наріжу кінського щавлю, та й там і засну в бур'янах, а ввечері аж прийду додому. Мама ходила на річку та накопувала коріння з рогози та сушили їх на печі і мололи з неї муку та домішували до того бур'яну, що я принесу та готували нам їсти. А то на полі, коли працювали та візьмуть нам в пазуху бурячка та принесуть нам хоч що-небуть поїсти. А сама там бурячка сирого погризе. В батька був один костюм, то його занесли на базар та й проміняли на пшоно.

Страшно тоді було. Ось ішла людина по дорозі, а через хвилину упала мертва. А був випадок, коли мамка зарізала свою маленьку дитину, зтушила в печі та й з'їла. Сама вона потім теж померла. У війну стільки людей в селі не померло, як за ті два

роки. Я добре пам’ятаю як ходили витрусювати до нас з горшків. Люди, щоб вижити їздили міняли на їжу рушники, покривала та інші свої речі.

В роки голодомору я була маленька, то ходила в школу. Приміщення як такого не було, то сільського батюшку виселили, а в хлівах його двору зробили учпункт для дошкільнят та першого класу. Кормили нас там раз в день, іноді робили такі галушки з юшкою.

Під час голодовки померли сім’я брата батька, спочатку брат, потім його син, а в кінці його дружина, то батько і Іван Рахнянський зробили домовину та занесли її на кладовище та поховали самі; в матері померли тільки тітки, а в батька – вся рідня, крім рідної сестри .

Звозив мертвих за кілограм хліба, мамин дядько, Саміляк Сергій. То бувало, що ще були живі, але при смерті, а він їх теж закидав на цю гарбу. В нашому селі було два випадки, що жінки зкотилися з цієї ґарби і так чудом вижили, і навіть прожили до глибокої старості (Соколинська Марина, а іншої ім’я не пам’ятаю).

За ці роки всі, що приїхали в село в 20-х роках та почали застроюватись майже всі померли, багато людей тікало з села в міста, деякі в інші республіки Союзу».

Свідчення Плаксій Ніли Давидівни

(народилась 24 жовтня 1922 року)

«Починалась колективізація. Люди почали вступати в колгоспи. Хтось йшов, а хтось, так як мій батько – ні. У нас були коні, вівці, корова, земля.

Люди, що пішли в колгосп збирали врожай, засипали зерно в мішки та везли урочисто з прапорами на Умань – «Робочим від селян».

Сім’я була в нас невелика на ті часи: Вася, я, Митя, Ліда, Саша та батьки. В школу я пішла в 30-му році. А вже в 31-му, під час колективізації почали збирати по хатах урожай. Спочатку з хлівів, потім почали збирати в хатах продукти, а далі, то й з горшків стали вигрібати, ходили з спеціальними списами та провіряли обісця. Ми спали, але прийшла прийшла бригада та побудила нас та стали

забирати речі (з дому винесли полотно, мамин кожух, одяг батьків, подушки, рядна тощо). В 32-му році люди почали вмирати з голоду. Хто мав гарний одяг ходили в Бершадь і міняли його на продукти (кукурузну муку, крупи, молоко тощо).

Батька – Плаксія Давида Карповича – визнали куркульом та наклали великий податок, за його сплату забрали корову та посадили у в'язницю на три роки, спочатку відправили в Київ, потім перевезли в Мурманськ, де він і загинув у тридцять п'ять років.

Коли почався голодомор, то люди стали їсти все, що можна було: з кропиви мама робила пряники, їли жом, листя з липи, бурякове насіння, кору дерев тощо. В селі під час голодомору не вижило жодної тварини, люди їли котів, собак, коней. Пам'ятаю, як одного разу мене зупинила жінка та почала манити, а я знала (мама казала), що ловлять дітей, то втекла від неї.

Багато людей померло в ті роки. Коли я пішла в школу в 30-му році в першому класі було шістдесят учнів, в 32-му – двадцять учнів, а в 33-му – вся школа мала двадцять вісім душ. Щоб кормити дітей в школі була організована столова (по тридцять копійок за обід).

Щоб вижити, люди працювали в колгоспі. За роботу на полі давали тарілку вареного цілого жита. Люди ходили копати буряки по десять соток за два кілограми муки. Ільніцька Агафія на поле часто жарила насіння з дині і через кожну сотку разом з подругою Варкою та мамою з'їдали по дві насінини, щоб хватило сил. Був випадок, коли жінці за те, що не виконала норму, повішали грязну ганчірку, як прапор, на норму, а вона навіть додому не дійшла, впала на дорозі та померла від голоду.

Усіх померлих грузив та звозив на биках в братську могилу Саміляк Сергій Трохимович. Я й досі пам'ятаю де вони.

Список людей, які загинули під час Голодомору 1932 - 1933 років в с. Черповоди, складений на основі розповідей очевидців

Базаровець Настя		Рахнянський Василь Петрович
Базаровець Володимир		Рахнянський Нестофор Каленьович
Байдюк Глафіра Якимівна		Рахнянський Петро Григорович
Дубчак Павло		Рахнянський Ригер Каленьович
Дубчак Параска		Рахнянський Степан Каленьович
Коваль Іван		Соколинська Галя Апатіївна
Коваль Тодосій Іванович		Соколинська Олександра
Кольба Парася		Соколинська Поля Федорівна
Кольба Фросина		Соколинська Ялина Іпатіївна
Нижник Килина		Соколинський Апатій
Нижник Маланка		Соколинський Василь Федорович
Нижник Олекса		Соколинський Гемель Федорович
Нижник Олександр		Соколинський Федір
Поливан Федір Іванович		Яковенко Галя
Рахнянська Анна		Яковенко Женя
Рахгошська Домка Калинівна		Яковенко Наталка
Рахнянська Марфа Якимівна		Яковенко Роман
Рахнянська Ксеня ївсеївна		

Загинули всі чотири сім’ї переселенців із сіл Ксьондзівка та Стеберманова близько тридцяти чоловік.

Список людей , які вижили під час голодомору 1932 – 1933 р. р.

№ п/п	П.І.Б.	Адреса проживання	Дата народження
1.	Баранчук Марія Данилівна	Ятрань	04.11.1924.
2.	Бойко Ірина Євсеївна	Східна	06.05.1928.
3.	Бурлака Наталія Омельянівна	Благовісна	26.12.1922.
4.	Вовнянко Ганна Олександрівна	Жовтнева	23.10.1927.
5.	Вовнянко Петро Семенович	Жовтнева	28.01.1-931.
6.	Деренюк Ганна Карпівна	Бойківка	01.07.1928.
7.	Деренюк Марія Сергіївна	Ятрань	18.01.1922
8.	Деренюк Галина Лаврентівна	Шкільна	11.05.1923-
9.	Жовтобрюх Пестина Лукашина	Східна	04.01.1924.
10.	Зввірюха Фросина Тодосіївна	Благовісна	04.10.1922.
11.	Ільченко Григорій Семенович	Ятрань	05.12.1924.
12.	Камінська Ганна Семенівна	Шевченко	02.12.1918.
13.	Канюка Анатолій Якович	Шевченко	02.01.1930.
14.	Кольба Варвара Миколаївна	пров. Інженерний	28.11.1915.
15.	Король Галина Анатолівна	Бойківка	14.08.1918.
16.	Любацька Розіна Анатоліївна	Східна	10.07.1928
17.	Любацька Марія Анатоліївна	Східна	06.05.1927
18.	Мельник Галина Андріївна	Радгоспна	26.02.1925.
19.	Мельник Галина Яківна	Шкільна	01.12.1928.
20.	Мельник Іван Володимирович	Ятрань	12.08.1928.
21.	Мельник Марія Петріївна	Ятрань	05.06.1927.
22.	Мельник Михайло Петрович	Жовтнева	30.09.1922.
23.	Мельник Тетяна Григорівна	Жовтнева	30.01.1924.
24.	Мельник Тодоска Андрївна	Ринкова	17.03.1923.
25.	Метельська Марія Спирідорівна	Шевченка	20.10.1924.
26.	Метельська Анастасія Іванівна	Східна	10.02.1930.
27.	Метельський Іван Васильович	Шкільна	24.06.1920.
28.	Михайлова Домнікія Миколаївна	Жовтнева	03.01.1926.
29.	Олійник Галина Василівна	Ятрань	14.10.1931.
ЗО.	Олійник Лідія Кирилівна	Жовтнева	29.02.1928.
31.	Олійник Петро Миколайович	Жовтнева	01.07.1917.
32.	Олійник Стефенида Яківна	Бойківка	05.01.1928.
33.	Перенчук Меланівна Константинівна	Жовтнева	30.12.1923.
34.	Перенчук Ніна Вікторівна	Жовтнева	17.08.1932.
35.	Перенчук Павло Маркович	Жовтнева	21.01.1929.
36.	Пермінова Ганна Семенівна	Ятрань	09.08.1924.
37.	Петровська Марія Федосіївна	Жовтнева	20.01.1926.
38.	Плаксій Ніна Давидівна	Жовтнева	24.10.1922.
39.	Поліщук Галина Євтухіївна	Ятрань	14.02.1921.
40.	Рахнянська Онися Павлівна	Бойкіка	04.10.1930.
41	Реверук Марія Артемівна	Ятрань	10.10.1924.
42.	Савранська Агафія Максимівна	пров .Шевченка	05.02.1919.

ФОЛЬКЛОРНО-ЕТНОГРАФІЧНА СПАДЩИНА СЕЛА ЧЕРПОВОДИ

Соціально-побутові пісні

Наварила, напекла…

Наварила, напекла для Івана, для Петра.
Нема Петра тільки Гриць,
Шкода мені паляниць.
Нема Петра тільки Гриць,
Шкода мені паляниць.

Ой, ти Гриць, а я Ганна, сватай мене, бо я гарна

Ой, ти Гриць, а я Ганна,
Сватай мене, бо я гарна.
Я робити усе вмію,
На припічку ноги грію.
Ноги грію, зуби пару,
Тікай, Грицю, бо я вдару.
Як удару,буде мало,
Закотися, аж під лаву.
Ой ти, Грицю, ти хороший,
Скинь чоботи, прийди босий.
Прийди Грицю, прийди сам,
Паляницю тобі дам.
Лиш не клади на плече,
Бо розчина потече.

Посію я огірочки…

Посію я огірочки
Близько над водою
Та й буду їх поливати
Дрібною сльозою.
Ростіть, ростіть, огірочки,
В чотири листочки,
Не бачила миленького
Вже три вечерочки.
На четвертий побачила,
Як череду гнала,
Не посміла сказать «здрастуй»,
Бо й мати стояла.
Не стояла, не стояла,
А батько дивився.
Не посміла сказать «здрастуй»,
Щоб не соромився.

Тихо, тихо Дунай воду несе

Тихо, тихо Дунай воду несе,
Тихо, тихо Дунай воду несе.
Ще й тихіше дівка косу чеше,
Ще й тихіше дівка косу чеше.
Що й начеше, той на Дунай несе,
Що й начеше, той на Дунай несе.
Пливи, косо, зтиха за водою,
Пливи, косо, зтиха за водою.
А я піду слідом за тобою,
А я піду слідом за тобою.

Ой, упав сніжок та й на бережок

Ой, упав сніжок та й на бережок,
Та й розлився водою,
Та й розлився водою.
Та й чи був, та й дівчиною,
Як тепер, як тепер вдовою.
А журав ходить,
А журав ходить,
А журавлиця кряче.
То й дурна дівка, та й не розумна,
Що й за ко, за козаком плаче,
Що й за ко, за козаком плаче.

Туман яром, туман долиною

Туман яром, туман долиною,
Туман яром, туман долиною.
За туманом нічого не видно,
За туманом нічого не видно.
Тілько видно, дуба зеленого,
Тілько видно, дуба зеленого.
Під тим дубом кирниця стояла,
Під тим дубом кирниця стояла.
Там дівчина коня напувала,
Там дівчина коня напувала.
Де стоїть явір над водою,
Де стоїть явір над водою,
В воду похилився.
Та й молоденький козаченько
З горя зажурився.
Ой не хилися, яворoньку, ти ще зелененький,
Та й не журися, козаченьку, ти ще молоденький.
Та й не рад явір хилитися,
Вода корінь миє.
Та й не рад козак журитися,
Само серце мліє.

Анічка

Ой, Анічко, серце моє,
Хлопець дівчину пита.
Щоби ти тоді зробила,
Як тебе поцілував?
Я б кричала мамо,
мамо, Чи ви дома,чи
ви тут? Гляньте, як
мене цілує Той
Іванко – баламут.

А тоді би, щоб було
би, Якби матінка
прийшла? Ти б
залишилася зі мною,
Чи від мене утікла?
Ой, як же ти, Іванку,
Чи стала я утікать?
Поки матінки немає,
Починав би цілувать.

Гуцулка Ксеня

Темна нічка гори вкрила,
Полонину всю залила,
А в ній постать сніжно-біла,
Гуцул Ксеню в ній пізнав.
Він дивився в очі сині,
Тихо спершись на соснині,
І слова ніжні любові
Він до неї промовляв:
– Гуцулко, Ксеню,
Я тобі на трембіті
Лиш одній в цілім світі
Розкажу про любов!
Душа страждає,
Звук трембіти лунає
Та що серце кохає,
Бо гаряче мов жар!
Вже пройшло гаряче літо,
Гуцул іншу любив відкрито,
А гуцулку чорнобриву
Він в останню ніч прощав.
В Черемоші грали хвилі,
Сумували очі сині,
Тільки вітер на соснині
Сумну пісню вигравав.
– Гуцулко, Ксеню,
Я тобі на трембіті
Лиш одній в цілім світі
Розкажу про любов!

Ой, під вишнею, ой, під дубчиком

Ой, під вишнею, ой, під дубчиком
Там стояла дівчина з своїм любчиком,
Там стояла дівчина з своїм любчиком.
Вітер дубчиком тай вихитує,
А козак дівчину тай випитує,
А козак дівчину тай випитує.
Як я з дівчиною гуляв, то й по волі ходив
Як я з багачкою гулять став за решотку попав,
Як я з багачкою гулять став за решотку попав.
За решоткой сижу, за віконце гляжу
Чи не їде, чи не йде любов прежняя,
Чи не їде, чи не йде любов прежняя.

Вона їде, вона йде,
щей букетика несе
Щей букетика несе зелененького,
Щей букетика несе зелененького,
Щей букетика несе зелененького.
Виручати козака молоденького
Ой дівчине моя, розкрасавіце.
Мне твоя красота не наравітся,
Мне твоя красота не наравітся.
Бо твоя красота не врожденная,
Бо твоя красота наведена,
Бо твоя красота наведена.

Коло млина кримарина

Коло млина кримарина Зацвіла калина, Задумала в саду стати Молода дівчина. Задумала в саду стати Поміж яблуньками, Щоб почути розмовоньку Поміж парубками. Вари мати вечеряти Я йду в сад гуляти,		Заспівають перші півні, Я ввійду до хати. Піють перші, піють другі Курочка сокоче, Кличе мати вечеряти А дочка не хоче. Ой вечеряй, моя мати, Що ти наварила, А вже мені молоденькій Вечеря не мила.

Світить місяць, світить ясний

Світить місяць, світить ясний
Ще й зірочки мерехтять,
Не пускає мене мати,
В сад вишневий погулять.
Пусти мене моя мати,
Я там довго не буду,
Защебече соловейко,
Я його послухаю.
Не пущу я тебе доню,
Не поможе твоя річ,
Відчини собі віконце,
Слухай його цілу ніч.
Ой, не пущу моя доню,
Краще в хаті ти сиди
Не дозволю виходити
До бідного сироти.
Мати довго ще не спала,
Дочка плакала в вікні,
Мати зятя вибирала,
Дочка думала що ні.
Він хоч бідний та щасливий,
А багатство не на вік,
Як любити та й забути,
Нема в світі таких літ.

Ой, вишенько – черешенько

Ой, вишенько – черешенько,
Чом ягід не родиш?
Ой, дівчино – дівча молодеє,
Чом гулять не ходиш?
Ой, як мені ягоди родити,
Листя опадає.
Ой, як мені тай гулять ходити,
Хлопець покидає.
Ой, дівчата у розовім платті,
А я в голубому,
Всі дівчата з хлопцями
гуляють,
А я йду додому.
Вчора була субота,
Сьогодні неділя.
Чом на тобі молодий козаче
Сорочка не біла?
Ой не біла, ой не біла.,
І не буде біла,
Бо не знає бідна сиротина
Коли ж та неділя.
Обізвалась, дівчинонька
В вишневім садочку,
Я виперу та ще й покачаю
Козаку сорочку.

Дозволь мені, мати, криницю копати

Дозволь мені, мати, криницю копати,
Чи прийдуть дівчата воду набирати.
Ой, прийшли дівчата воду набирати,
А мою дівчину не пустила мати.
Дозволь мені, мати, корчму збудувати,
Чи прийдуть дівчата пити та гуляти.
Ой, прийшли дівчата пити та гуляти,
А мою дівчину не пустила мати.
Дозволь мені, мати, на лавці лежати,
Чи прийдуть дівчата тіло виряджати.
Ой, прийшли дівчата тіло виряджати,
А мою дівчину вже пустила мати.
Іди, Іди доню, іди, іди з хати,
Та не кажи нікому, що в тебе є мати.
Іди, Іди доню та не барися,
Та з своїм миленьким навіки простися.
А моя дівчина та свій розум мала,
Обняла козака тай поцілувала.
Обняла козака тай поцілувала,
Свому козаченьку вона проказала.
Оце ції ніжки до мене ходили,
Оце ж ції ручки гостинці носили.
Оце ж ції брівки до мене моргали,
Оце ж ції губки мене цілували.

Я в середу родилася

Я в середу родилася,
Кажуть люди горе,
Не йди дівко за старого
Бо борода коле.
А йди, дівко, за такого,
Що сіються вуса.
Він до мене кивне – моргне,
А я засміюся.
Він до мене кивне – моргне
Чорними бровами,
А я до нього засміюся
Пишними губами.

Мела хату, та й засміялася,
Вийшла мати воду брати,
Та й догадалася.
Знаю, доню, знаю, доню
Чого ти смієшся,
Полюбила козаченька
Та й не признаєшся.
Тобі мати не питати,
Мені не казати,
Як набрала води в кварту
То іди до хати.
Не розливай, мати, воду,
Бо тяжко носити,
Не розлучай мене з пари,
Тобі з ним не жити.

Закувала зозуленька

Закувала зозуленька
В зеленому гаї,
Заплакала дівчинонька,
Родини немає.
А дівочі молодії,
Веселії літа,
Як квіточки за водою,
Пливуть з сього світа.
Якби були батько,мати
Та були б багаті,
Було б кому полюбити,
Було б кому взяти.
А то нема, сиротою
Отак і загину,
Дівуючи в самотині,
Де-небуть під тином.

Козак гуляє

Козак гуляє, шинкарка носить,
Питає турок: «Чого не льєш?».
Козачка плаче, козачка просить,
– Не пий, козаче, коня проп’єш.
Козак сміється, шинкарка носить,
Говорить турок: «Замало льєш!»
Козачка плаче, козачка просить,
– Не пий козаче, мене проп’єш.
Моргає турок, шинкарка носить,
Козацтво п’яне, регоче ніч.
– Не пийте діти, Вкраїна просить,
– Не пийте рідні, проп’єте Січ.
Шинкарка носить, носить і носить,
Лє горілочки і лє вина,
– Не пийте діти, Вкраїна просить
– Не пийте рідні, я ж в вас одна.

Ішов козак потайком

Ішов козак потайком,
Ішов козак потайком,
До дівчини, серденько,
вечірком.
Ой, дівчино, відчини,
Ой, дівчино, відчини,
Своє-моє серденько звесели.
Не буду відчинять,
Не буду відчинять,
Бо ти будеш, серденько,
жартувать.
Ой, не буду, не буду,
Ой, не буду, не буду,
Пожартую трішечки та й піду.
Жартували до зорі,
Жартували до зорі,
Поки стало виднесенько на
дворі.
Ой, козаче, утікай,
Ой, козаче, утікай,
Та й на мене славоньки не
пускай.
Ішов козак потайком,
Ішов козак потайком,
Від дівчини, серденько,
вечірком.

Сіяла мак над водою

Сіяла мак над водою,
Сіяла мак над водою,
Тай заріс мій мак лободою.
Ой, ти ж, ненько, зле зробила,
Ой, ти ж, ненько, зле зробила,
Що мене зранку не збудила.
Ой, чужі дочки рано встали,
Ой, чужі дочки рано встали,
Ой, щастя долю собі взяли.
А я молода пізно встала,
А я молода пізно встала,
Ой, щастя-долю потерала.
Ой, потерала щастя й долю,
Ой, потерала щастя й долю,
Сіяла мак над водою.
Та й уже, мамцю, мій мак зійшов,
Та й уже, мамцю, мій мак зійшов,
Та й уже, мамцю, мій вік пройшов.

Ой, ти ніченько - чарівниченько

Ой, ти ніченько –
чарівниченько,
Не смути моє біле личенько,
Не смути моє личенько.
Я над річкою зажурилася,
Десь любов моя забарилася,
Десь любов моя забарилася.
Ружа вкрилася зелен –
рутою,
Щоб не краялось серце
смутою,
щоб не краялось серце
смутою.
Ой, ти ніченько зоря раняя,
Ждала милого до світання я,
Ждала милого до світання я.

Там над річкою

Там над річкою ходила,
Задивилась в воду.
Василечка полюбила,
Та й за його вроду.
Ой, чого ж та калинонька
Рясно зацвітає,
Ой, чого ж то моя врода
За серденько крає?
Тече річка невеличка
Поміж осокою,
Покохала Василечка,
Не маю спокою.
Приспів: (той же)
Тече річка невеличка,
Перейду бистрину,
А на бережечку
Коханячко встріну.

Ой, на горі цигани стояли

Ой, на горі цигани стояли.
Стояла думала, циганочка молода,
Циганочка молода.
Ой, там вони шатро розкладали,
Ой, там вони шатро розкладали.
Ой, там вони пили та гуляли,
Ой, там вони пили та гуляли.
Один циган не п’є, не гуляє,
Один циган не п’є, не гуляє.
На циганку скоса поглядає,
На циганку скоса поглядає.
Ой, циганко ти, моя коханко,
Ой, циганко ти, моя коханко.
Ти признайся чи є в тебе хата,
Ти признайся чи є в тебе хата?
Ти сам знаєш, що я небагата,
Ти сам знаєш, що я небагата.
Ой, дай мені ключі золотії,
Ой, на горі цигани стояли.

Мамина коса

Ой, чого калина віти розпустила,
Чи багато квіту, чи важка роса.
Ой, чого так рано мама посивіла,
А була у неї золота коса.
Мамине безсоння, мамині тривоги,
Простелила доля у незнану даль.
За врота вийде, стане край дороги,
В коси заплітає сивини печаль.
Стеляться тумани долами-лугами,
Стеляться тумани на глибокі сни.
А дорога дальня, повертай до мами,
Буде в її косах менше сивини.

Їхав козак, їхав з Криму

Їхав козак, їхав з Криму
Та й заїхав він до шинку.
Пропив воза, пропив воли,
Пропив ярма, заходи,
Все чумацьке добро.
Прокинувся чумак вранці,
Тай шатнувся по карманці,
Він кармани вивертає,
А грошей уже немає,
Нічим похмелитися.
Кинув чумак чимерчину,
Дай, шинкарко, читвертину,
А шинкарка треться-в’ється,
обернеться, засміється
Із чумака, чумака.

І чого тікати?

Стрілася на полі, руку подала,
Чорною бровою тихо повела,
Ніжно усміхнулась, зникла у житах,
Хусточка майнула, наче білий птах.
Я повів бригаду славних косарів,
Хвилями покосів поле перебрів,
А вона взяла росяні снопи,
Колосом зривала з кожної копи.
Як ішла додому в житньому вінку,
Радо всі вітали дівчину швидку,
Лиш у мене билось серце гаряче,
Думав: чорноока знову утече.
Утекла б, та в полі скрізь уже стерня,
Утекла б, та серце дівчину спиня,
І чого тікати, як зійшлись путі,
Як любов єднала щастя у житті?!

Чари, чари, чари маю

Ой весна шумує в полі,
Загули на пасіці поли.
У садочку бджіля боїться,
А мене сусідка боїться.
Ой, чого сусідка боїться,
Каже буцім я чарівниця?!
Що у мене циганськії очі,
Можу її взять і зурочить.
Чари, чари , чари маю,
Чари маю та чужого не
займаю.

Схаменись чудна Катерино,
Припини свого зятя до тину.
Що йому дівочії чари,
Краще б менше тягся до
чарки?!
Хоч я маю гарнії очі
Та я чарувати не хочу.
Бо того, кого покохала
Я давно причарувала.

Ой, чи чули люди добрі?

Ой, чи чули люди добрі, що в селі цигани є,
А між тими циганами краща всіх циганка одна є?
Ой, піду я, подивлюся на циганку молоду,
Ой, не вспів я, подивитись, як потрапив на біду.
Чого парень зажурився, іди погадаю,
З тебе плати я не візьму, а всю правду скажу?!
Розкидає вона карти, як в них ведеться,
А у мене молодого аж серденько б'ється.
Слухай парень молодой, що буду казати,
Що ти свій сон загубиш і не будеш спати.
Брешеш, думаю, дівчино, я сну не загублю,
Тільки одні мислі маю, що тебе я люблю.
Як музиченька заграла, вона ізгульнула
Своїм личеньком жартівливим на мене моргнула.
В неї очі як тернок, брови рівні як шнурок,
Сама вона дуже пишна, ще й червоний чобіток.
Ой, поїхали цигани, їх уже немає,
А у мене молодого серце завмирає.
Ой, поїхали цигани, на другому місці,
Ой, де були там цигани, я був разів двісті.

Берізка

Кожен вечір дожидаю,
Вийдеш ти чи ні?
Кожен вечір виглядаю
У далечині.
Бачу: в білому убранні
Край твоїх воріт,
Хтось в неясному смерканні
Вже стоїть, стоїть.
Чи не ти мене чекаєш
В сумі самоти?
Я лечу і повертаю,
Ні, не ти, не ти…

Зелена рута коло хати

Зелена рута коло хати, зелена рута,
Заставляє мене мати в дома бути.
А я її послухаю раз на три дні,
І з гуляння аж повернусь опівдні.
На порозі сплесне мати у долоні,
Де ж ти досі пропадала моя доню?
Ой, дивися, прогуляєш свою долю,
В кого тільки ти вдалася, моя доню?
Ах, матусю, ти же краще не питала,
Я ж учора собі хлопця чарувала.
І струнký, і чорнявий, ще й вродливий,
І такий же як наш батько несміливий.
Все зітхає,
Хіба ж то нерви справа чоловіча?
Відчуваю доведеться мені мати,
Засилати сватів Якимових до тата.

За городом козу пасла

За городом козу пасла,
Назбирала горщик масла.
Соловей у саду тьох да тьох!
Соловеєчко, личко, чинда-
черинда,
Клечинда, речинда,
Личко цюмба, цюруцюмба.
Брала воду цюмбара,
Горщик масла, діжку сиру,
Вареників наварила.
Вареників наварила,
Усіх хлопців запросила.
– Їжте хлопці ще й мочайте,
За горілку вибачайте.

Гей, шуми, великий луже!

Гей, шуми, великий луже,
Мати Хортице співай,
Запорожці – плем'я дуже,
Повернулись в рідний край!
Щоб воскресла наша слава,
Наша пісня і душа,
Земляки, вставайте в лави
Запорізького ковша!
Наша мова солов'їна
Піде з нами у віки,
Доки буде Україна,
Доки будуть козаки!
То не вітер лине з поля
При Дніпровській стороні,
То летить козацька воля
На буланому коні.
Сходить сонце, золотиться,
Мов, козацька булава.
Ще не висохла криниця
Запорізька січ жива!
Наша мова солов'їна
Піде з нами у віки,
Доки буде Україна,
Доки будуть козаки!

Любиш – не любиш

Ніч на дворі, сяють зорі,
Тільки я одна.
Я сумую, я гордую
Чом тебе нема?
Де ти ходиш, де ти бродиш,
Любий друже мій.
Я чекаю, бо кохаю,
Прошу зрозумій.
Любиш – не любиш, я гадаю знов,
знов приголубиш, повернеш любов.
Знов поцілуєш, а може ні,
Зиму чекати, що сяє весні.

Ніч минає, я чекаю,
Сповни на журбі.
В серці туга, може друга
Встрілася тобі.

Де ти ходиш, де ти бродиш,
Любий друже мій?
Я чекаю, бо кохаю,
Прошу зрозумій.
Любиш – не любиш, я гадаю знов,
Знов приголубиш, повернеш любов.
Знов поцілуєш, а може ні,
Зиму чекати, що сяє весні.

Дощик накрапає на камені слизько

Дощик накрапає, на камені слизько,
Ой, добре тому добре, що кохання близько.
Що кохання близькою, та й ще недалечко,
Через сад зелений, через озеречко.
Я сад вирубаю, греблю розкопаю,
Я своє кохання, здалеку впізнаю.
А моє кохання, мальована бричка,
Люблять лиш хлопці, що я невеличка.
Що я невеличка, та ще й повні сіни,
Ще й у мене кавалерів, всі лавки засіли.
Приїхав миленький, немає де сісти,
Ще й наробив досади, що не перенести.
А я цю досаду, рознесу по саду,
А я з своїм миленьким, на посагу сяду.

Раз я сиділа біля віконця

Раз я сиділа біля віконця,
Біля віконця, відкритого вікна.
До мене циганка, до мене чорнява
Аж під віконце підійшла.
Подай дівчино, праву рученьку,
Подай тобі поворожу.
Хоч я циганка, хоч молодая,
Вся щиру правду я розкажу.

Ти маєш хлопця, хлопця молодого,
Він п’є горілку, мед, вино.
Він грає в карти, в карти міліарди,
Про тебе вже забув давно.
Ой, як він може про мене забути,
Коли дитина на руці.
Ой, як він може про мене забути,
Коли портрет мій на стіні.
Портрет ти мила, викинь на вулицю,
Дитину в дитсадок віддай.
А сама іди, іди між дівчата
Кращого милого шукай.

Спориш зелененький землю поре

Спориш зелененький землю поре,
Чогось мені матінко жити горе.
Що рано зацвіте, пізно опаде,
Ой, так мені матінко вік пропаде.
Чорноморець матінко,чорноморець,
Вивів мене босою на морозець,
Вивів мене босою на морозець,
Тай питає чи є мороз, чи немає
Ой, нема морозу тільки роса,
А я молодесенька стою боса,
А я молодесенька та й мені байдуже,
Люблю чорноморця, люблю дуже.
Що рано зацвіте, а пізно опаде ,
Та й так мій, матінко, вік пропаде.

Зелений дубочок на яр похилився

Зелений дубочок на яр похилився,
Молодий козаче чогось зажурився.
Молодий козаче чогось зажурився,
Чи жінки немає, чи без долі вродився.
Нема в мене щастя, нема в мене долі,
Нема в мене жінки, жінки до любові.

Косив козак сіно

Косив козак сіно, як була погода,
Плакала дівчина, як була молода.
Плаче вона, плаче, на личку марніє,
Видно по дівчині, віночка жаліє.

Ой, зацвіла горішина

Ой, зацвіла горішина,
Ще й терен.
Любив мене гарний хлопець,
Ще й Семен.
Ой, Семене, Семеночку,
Семене, чом не ходиш?
Не говориш до мене,
Чом ти ж мене та й старшою не назвеш,
Прийде вечір, ти до другої йдеш.
А до мене, Домки, голоса не подаєш.
Голос, голосочок, голосочок через гору.
Та й в вишневенький садочок.

Ой, вишенько, та й , черешенько

Ой, вишенько, та й , черешенько,
Чом ягід не родить?
Ой, дівчино, та й молоденька,
Чом гулять не ходиш?
Ой, як мені да й рясно родить,
За високим тином.
Ой, як мені, да й гулять,
Ходить за вдовиним сином.

Тече річка, вода й невеличка

Тече річка, вода й невеличка
Та й схочу, перескочу
Ой, віддай мене та й моя мати,
Ой, за кого я схочу.
Ой, віддала та й мене ж моя мати,
Та за кого я хтіла.
Та й шумить нагайочка,
Да й коло мого тіла.

Ой, на ставу на ставочку

Ой, на ставу, на ставочку,
Ой, на ставу, на ставочку,
Ой, пливуть качки в три рядочки.
Пливуть вони, поринають,
Пливуть вони,поринають,
Ой, кожна собі пару має.
А я живу в Божій карі,
А я живу в Божій карі,
Ой, не дав мені Господь пари.
Лиш дав мені Господь долю,
Лиш дав мені Господь долю,
Ой, пливе ж доля за водою.
Пливе доля за водою,
Пливе доля за водою,
А я піду слідом за тобою.

Ой, за гаєм зелененькім

Ой, за гаєм зелененькім,
Брала вдова льон дрібненький,
Брала вона, вибирала,
Тонкий голос подавала,
А там Василь сіно косить,
Тонкий голос переносить.

В кінці греблі шумлять верби

В кінці греблі шумлять верби,
Нема того миленького,
Що й вірно любила.
Нема того миленького,
Нема того миленького,
Поїхав на Десну.
Поїхав на Десну,
Сказав рости, дівчинонько,
На другу весну.
Росла, росла дівчинонька,
Рости перестала.
Як згадала козаченька,
Плакати стала.
Плачте очі, плачте карі,
Така ваша доля,
Полюбила козаченька
При місяці стоя.

Зелена бутилка неповна води.

Зелена бутилка неповна води.
Гуляй, гуляй, дівчино,
А заміж не йди,
А заміж не йди.
Гуляла, дівчинонька, догулялася,
Сама з себе дівчина здивувалася,
Сама з себе дівчина здивувалася,
Ой, де її красотонька подівалася,
Ой, де її красотонька подівалася?
Чи в синьому морі, що й купалася,
Чи в синьому морі, що й купалася,
Чи в білому полотенці, що втиралася,
Чи в білому полотенці, що втиралася?
Не в синьому морі, що купалася,
Не в синьому морі, що купалася,
А у того козаченька, що й влюблялася.

Ой, у полі, полі сухий дуб розвився

Ой, у полі, полі сухий дуб розвився,
Тоді був брат добрий, поки не женився,
Тоді був брат добрий, поки не женився.
А, як женився, то взяв братовую,
Та й забув за мене, рідну сестрицю,
Та й забув за мене, рідну сестрицю.
Ой, у полі, полі сестра жито жала,
Їхав брат на коні, вона не впізнала,
Їхав брат на коні, вона не впізнала.
Сестро моя рідна, чом ти горда стала?
Сказав тобі: «Здраствуй», – ти не одказала,
Сказав тобі: «Здраствуй», – ти не одказала.
Брате ж мій ти рідний, я не горда стала,
За дрібними слізьми тебе не впізнала,
За дрібними слізьми тебе не впізнала.

Копав козак кирниченьку

Копавкозак кирниченьку, неділеньку, дві,
Любив козак дівчиноньку, людям не собі.
Ой, жаль, жаль не помалу,
Любив дівчину змалу.
Любив дівчину змалу,
Любив та й не взяв.
Ой, жаль, жаль мені буде,
Візьмуть її люди.
Візьмуть її люди,
Моя не буде.
Ой, жаль, жаль,
А вже з тої криниченьки орли воду п’ють,
А вже тую дівчиноньку до шлюбу ведуть.
Ой, жаль, жаль мені буде,
Візьмуть її люди.
Візьмуть її люди,
Моя не буде.
Ой, жаль, жаль…
Один веде за рученьку, другий за рукав,
Третій гляне – серце в’яне,
Любив та не взяв.
Ой, жаль, жаль мені буде,
Візьмуть її люди.
Візьмуть її люди,
Моя не буде.

Ой, у полі три криниченьки

Ой, у полі три криниченьки,
Любив козак три дівчиноньки,
Чорнявою, ще й русявою,
Третю руду препоганую.
Третю руду препоганую,
Чорнявою від душі люблю,
З русявою звінчаюся,
А з рудою препоганою,
Прийде вечір розпрощаюся,
Прийде вечір розпрощаюся.

(Записано від Хорохонько К. Ю., 1930 р.н)

Якби ти ясний, то ти б щовечора ходив,
Якби ти милий, якби хороший,
Якби ти милий, якби хороший,
То ти б щовечора ходив.
А милий ходить, я його бачу, серцю спокою не дає,
Я його люблю, за ним страдаю,
Лиш змусить не можу.
Ой надоїли тії цвіточки, що їх садив та поливав,
Ой надоїли мені вхажори, хто їх любив той забува,
Ой надоїли мені вхажори, хто їх любив той забува.

(Записано від Ільніцкої Л.В., 1958 р.н)

У неділю рано зозуля кувала

У неділю рано зозуля кувала,
Мати свого сина в військо виряджала.
Мати свого сина в військо виряджала,
Іди, іди, сину, іди не барися,
Через три годочки додому вернися,
Через три годочки додому вернися.
Пройшов вже годочок, минає і другий,
На третій голочок пише син листочок,
На третій голочок пише син листочок.
Ой, чи рада, мати, чи рада синою,
Ой, чи рада, мати, моєю жоною,
Ой, чи рада мати моєю жоною?
Ой, рада я сину, ой, рада тобою,
Лиш не рада, сину, твоєю жоною.
Лиш не рада, сину, твоєю жоною
Посадила сина за столом рядочку,
Нелюбу невістку в сінях у куточку,
Нелюбу невістку в сінях у куточку.
Дала сину їсти, горілки та меду,
Нелюбій невістці зеленого яду,
Нелюбій невістці зеленого яду.
Вони теє питво до купоньки злили,
До купоньки злили, головки схилили,
До купоньки злили, головки схилили.
Ой Боже, мій Боже, що ж я наробила,
Що я своїх діток із світу згубила,
Що я своїх діток із світу згубила?
Поховала сина в вишневім садочку,
Нелюбу невістку в глибокім ярочку,
Нелюбу невістку в глибокім ярочку.
Посадила сину червону калину,
Нелюбій невістці колючу шипшину,
Нелюбій невістці колючу шипшину.
Червону калину, хто йде, той ламає,
Колючу шипшину, хто йде той минає,
Колючу шипшину, хто йде той минає.

(Записано від Ільніцкої Л.В., 1958 р.н)

За садочком сонце сходить

За садочком сонце сходить,
Соловейко все співа,
Мати дочку у садочок
Не пускала погулять.
Пусти, пусти мене, мати,
Я там трошки постою,
Соловейко заспіває
Я його послухаю.
Не пущу моя, ти, доню,
Соловейко недоріс,
Відчини собі віконце,
Слухай його цілу ніч.
Не пущу моя, ти, доню,
Краще в хаті посиди,
Не дозволю виходити,
До бідної сиротини.
Мати довго ще не спала,
Дочка плакала в вікні,
Мати зятя вибирала,
Чи багатий він чи ні.
А в садочку зелененькім,
Їй миленький походжав,
Як угледів, став щасливий
І тихенько заспівав.

Вийди, вийди, ти, до мене,
Вийди, пташечко, моя.
Хай на тебе подивлюся,
То щасливий буду я.
Подивилась мати встала,
Син спокійний тобі сон,
За віконцем тихо стало,
Озернулася кругом.
Мати встала дуже рано,
Стала донечку будить,
А вже сонце за віконцем,
А ти доню досі спиш.
Відчинила мати хату,
А там донечки нема,
Нема дочки лиш слідочки,
За тесові ворота.
А у мене, у садочку,
Жовта роза зацвіла,
То не роза, а розлука,
Мені з дочкою була.

(Записано від Нижник М.С., 1941р. н)

Ой, ти ніченька, ой, ти темная

Ой, ти ніченька, ой, ти темная,
Боюся додому йти,
Розсердився миленький,
Не хоче завести.
А потім він обдумався,
Сказав, що заведу,
А я йому відказала,
Що я сама піду.
Приходжу я додому,
Дивлюся в віконечко,
Сидить матіночка моя,
Мов, ясне сонечко.
Ой, донечко, ой, любая,
Деж довго так була,
Чого коса розплетина,
А на очах сльоза.
Моя коса розплетена,
Подруга розплела,
А на очах моїх сльоза,
Бо з милим була я.
Ой, донечко, ой любая,
Не знаю, де ти була,
Бери своє вдіваннячко
І йди з мого двора.
Ой, матінко, ой, любая,
Куди ж бо я піду?
Село все спить, всі люди сплять,
Не сплю лиш я одна.

(Записано від Нижник М.С., 1941 р.н)

А козак до дівчини присягався,
Говорив: «Не покину я тебе»,
А козак до дівчини присягався,
Говорив: «Не покину я тебе».
А тепер ти мене покидаєш,
Полюбив ти подружку мою.
Ой, подружко, моя дорогая,
Полюбив ти подружку мою,
Ой, подружко, моя дорогая,
Не люби того друга, що я.
Бо прийдеться з миленьким роставаться,
Не люби того друга, що я.
Бо прийдеться з миленьким роставаться,
Ой, як тяжко любов забувать.
Подивися козаче-бурлаче
Як та лодка пливе за водой,
Подивися козаче-бурлаче
Як та лодка пливе за водой,
Подивися козаче-бурлаче
Як та дівчина плаче за тобой.

(Записано від Ільніцкої Л.В., 1958 р.н)

Підемо, підемо , підемо миленька

– Підемо, підемо, підемо миленька,
Підемо, підемо буряки сапати.
– Хоч я піду, сапати не буду,
Буряки в долині, болить мене в спині.
– Підемо, підемо, підемо миленька,
Підемо, підемо гречку косити.
– Хоч я піду, косити не буду,
Бо та гречка чорна, а я не моторна.
– Хоч я піду, косити не буду,
Бо та гречка чорна, а я не моторна.
– Підемо, підемо, підемо миленька,
Підемо, підемо ячмінь косити.
– Хоч я й піду, косити не буду,
Бо в ячменя вуса, а я їх боюся,
– Хоч я й піду, косити не буду,
Бо в ячменя вуса, а я їх боюся.
– Підемо, підемо, підемо миленька,
Підемо, підемо буряки копати.
– Хоч я й піду, копати не буду,
Бо в буряка гичка, а я невеличка
– Хоч я й піду, копати не буду,
Бо в буряка гичка, а я невеличка.
– Підемо, підемо, підемо миленька
Підемо, підемо кукурузу жати.
– Хоч я й піду, я жати не буду,
В кукурудзі качани,
нехай стоять до весни.
– Хоч я й піду, я жати не буду
В кукурудзі качани,
нехай стоять до весни.
– Підемо, підемо, підемо миленька,
Підемо, підемо горілочку пити.
– Ой, дай, боже, сто років прожити,
Через день, через два до кума ходити,
– Ой, дай, боже, сто років прожити,
Через день, через два до кума ходити

(Записано від Ільніцкої Л.В., 1958 р. н)

Якби не моя мати,
Тоді б я стала літати,
Я б полетіла по всій країні,
Свого милого шукати.
Я б полетіла по всій країні,
Свого милого шукати.
Лечу я нічку, лечу я другу,
свого милого не бачу.
Ой, сяду, сяду в вишневім саду,
Лечу я нічку, лечу я другу,

свого милого не бачу.
Ой, сяду, сяду в вишневім саду,
Та й гірко, гірко заплачу.
Ой, вийшла з хали старая мати,
Та й свого сина питає,
Ой, що за пташка, що за пташина,
Та й свого сина питає,
Ой, що за пташка, що за пташина,
Так жалібненько співає.
Ой, то не пташка в нашому саду
Так жалібненько співає,
Ой, то дівчина чорнобривая свого милого шукає,
Ой, то дівчина чорнобривая свого милого шукає.

(Записано від Ільніцкої Л.В., 1958 р.н)

Вчора ще була моя,
А сьогодні чув, що засватаная,
А сьогодні чув, що засватаная.
Не було б жалю, щоб на чужині,
А так у селі, ще й сусід мені,
А так у селі, ще й сусід мені.
До мене ходив, про все говорив,
Про все розказав, дівчину забрав,
Про все розказав, дівчину забрав.
Ще й до криниці по воду прислав,
Ще й до криниці по воду прислав,

Дівчино моя, не ходи сюди,
Не ходи сюди, не бери води,
Не ходи сюди, не бери води.
Бо як застану, то відра поб'ю,
А з тої тоски скопаю стежки,
А з тої тоски скопаю стежки.
Відер ти не бий, стежки не копай,
Забий перелаз – це останній раз,
Забий перелаз – це останній раз.
Дівчино моя ще вчора була,
А сьогодні чув, щось заручена,
А сьогодні чув, щось заручена.

(Записано від Ільніцкої Л.В., 1958 р.н)

Шумить дуб зелений

Шумить дуб зелений,
Гіллями колишить,
Гіллями колишить, гуде,
Козаче, соколю, порадь, що робити,
Коли болить серце моє.
Мене ти кохаєш, з другою гуляєш,
Бери ти другую і будь ти щасливий,
А я піду з жалю, утоплюсь.
Піду утоплюся в глибокій криниці,
З якої ти воду береш.
Ти прийдеш козаче коня напувати
І труп мого тіла знайдеш.
У неділю рано усі дзвони дзвонять
Козака до шлюбу ведуть.
А тую дівчину кладуть в домовину,
Що вчора втопилась з жалю.
А тую дівчину кладуть в домовину,
Матінка її голосить.
– Ой, доню, ой, доню, моя дорогая,
Як я без тебе буду жить.
Шумить дуб зелений,
Гіллями колишить,
гіллями колише гуде,
Всі хлопці й дівчата ідуть на гуляння,
А де ж я зустріну тебе.

(Записано від Нижник М.С., 1941р. н)

Та покинів Катерину на хазяйстві саму,
В неї ненька не рідненька, лиш проклятая була,
Написала лист дрібненький, та й у полк подала.
Твоя жінка Катерина та й розбалувана,
Усі брички, ще й кальоса порозкатувала,
Усі коні воронії позаїздювала.
Як приїхав син Ванюша під новії ворота,
Вийди жінко покажися, відчиняй ворота,
Вийшла жінка Катерина, відчиняє ворота,
Вийняв шаблю, вийняв гостру, покотилась голова.
Покотилась голівонька, по шовковій, по траві,
Полилася кров червона по вишитім рукаві.
Як уходить син Ванюша у новії ворота,
Стоять брички, ще й кольоса порозрасювані,
Усі коні воронії порозчісувані.
Ой, ти мати, моя мати, до чого ти довела,
Моя жінка Катерина, дай хазяйка була.

(Записано від Ільніцкої Л.В., 1958 р.н)

В середу родилася,
Кажуть люди горе,
Не йди, діво, за старого, бо борода коле,
Не йди, діво, за старого, бо борода коле,
А йди, дівко, за такого, де сіються вуса,
Він до мене кивне-моргне, а я засміюся.

(Записано від Апрядкіної К.І.,
Апрядкіної К.О., 1957р. н., 1991р. н.)

Чужий все то край, Чужа сторона, досада моя, Чужа сторона, досада моя. Нікуди піти поговорити, Свого серденька розвеселити, Свого серденька розвеселити. Ой піду я в сад, у сад-виноград, А в тому саду під яблонькою, А в тому саду під яблонькою. А в тому саду під яблонькою, Там сидів голуб, із голубкою, Там сидів голуб, із голубкою. Там сидів голуб, із голубкою, Цілувалися милувалися, Сивими крильми обнімалися. Сивими крильми обнімалися, Де взявся орел з чорної хмари, Та вбив голуба, розлучив пари. Та вбив голуба, розлучив пари, Та взяв голубку собі за жінку, Та й закрив її в темну темницю. Та й закрив її в темну темницю, Та й закрив її в темну темницю, Дав їй їсти яру пшеницю. Дав їй їсти яру пшеницю, .Дав їй їсти яру пшеницю,		Дав їй пити з моря водицю. Дав їй пити з моря водицю, Голубка не їсть, голубка не п’є, А в сад-виноград все плакати йде. А в сад-виноград все плакати йде, Чого не їси, чого ж ти не п’єш, А в сад-виноград все плакати йдеш? А в сад-виноград все плакати йдеш? Як мені їсти, як мені пити, Убив голуба нема з ким жити, Убив голуба нема з ким жити. Ой є у мене сім пар голубів, Літай вибирай який буде твій, Літай вибирай який буде твій. Ой, літала я, вибирала я, Нема милого, що любила я. Нема милого, що любила я, Не тії крильця, не тії крильця, Не та голова, що в мого була. Не та голова, що в мого була, Ой, гай, мати, гай, та все чужий край, Чужа сторона – досада моя. Чужа сторона – досада моя.

(Записано від Ільніцкої Л.В., 1958р.н)

Усі гори зеленіють, а всі гори зеленіють, Тільки одна гора чорна, Тільки одна гора чорна. Де сіяла бідна вдова, Де сіяла волочила, Де сіяла волочила, Слізоньками примочила. Де сіяла волочила, Де сіяла волочила, Із братіком говорила. Ой, братіку, сокілочку, Ой, братіку, сокілочку, Прийми мене на зимочку, Прийми мене на зимочк. Сестро, моя, сестро рідна, Сестро, моя, сестро рідна, Ой чого ж ти така бідна? Сестро, моя, перепілко, Сестро, моя, перепілко,		Чого в тебе діток стільки? Чого в тебе діток много, Чого в тебе діток много, А у мене ні одного? А у мене ні одного? Ой, братіку не лякайся, Моїх діток не цурайся, Як ти сядиш обідати, Як ти сядиш обідати. Я виведу діток з хати, Як ти сядеш вечеряти, Як ти сядеш вечеряти То я вийду з дітьми з хати. Посади їх у куточку, Посади їх у куточку, Дай їм їсти в черепочку, Дай їм їсти в черепочку, А всі гори зеленіють, А всі гори зеленіють, Тільки одна гора чорна, Тільки одна гора чорна.

(Записано від Ільніцкої Л.В., 1958р.н)

Цвіте, цвіте черемшина
Ягідок немає,
А хто в приймах не буває,
Той горя не знає.
Ой, щож мені на серденьку,
Мов собака вклався,
Горе ж тому козаченьку,
Що в прийми найнявся?!

(Записано від Дідурик Г.О., 1936 р. н)

Ой, у полі нивка,
Кругом материнка,
Там дівчина жито жала,
Там дівчина жито жала,
Гарна чорнобрива.
Жала вона, жала,
Сіла спочивати,
Їхав козак із походу,
Їхав козак із походу,
Мусив шапку зняти.
Мусив шапку зняти,
День добрий сказати,
День добрий сказати,
Дівчині жито жати.
А дівчина стала,
Йому одказала,
Йому одказала,
Серденьком назвала.

(Записано від Дідурик Г.О., 1936 р. н.)

Била мене мати, та й за Дунай жито прати,
Ой, чи прала, чи не прала,
А з хлопцями простояла.
Дунаю, Дунаю, Дунаєчку, Дунаю,
Яка в тебе темна вода на краю, на краю.
Ой, чи прала, чи не прала,
А з хлопцями простояла.
Мене мати насварила, щоб я хлопців не любила,
А я хлопців не любила тільки Петра та Данила,
Грицька, Стицька та ще Степана, кучерявого Івана.
Дунаю, Дунаю, Дунаєчку, Дунаю,
Яка в тебе темна вода на краю, на краю,
Яка в тебе темна вода на краю, на краю.

(Записано від Апрядкіної К.І.,
Апрядкіної К.О., 1957р. н., 1991р. н.)

В синім небі сонце сходить,
Сипле промені сріблясті,
Добрий вечір, хлібороби,
Добрий вечір, хлібороби,
Добрий вечір, люди праці!
За достаток в кожній хаті
І у свята, і у будні,
За діла ясні, багаті,
Вам спасибі добрі люди.

(Записано від Дідурик Г.О., 1936 р. н.)

Ой, чиї ж то воли по дворі ходили,
Чи не того козаченька, що трьох любили?
Одна полюбила, друга покохала,
А третяя чорнявая чари згутувала,
А третяя чорнявая чари згутувала.
Згутувала чари в чорну перепілку,
Поставила козакові на білу тарілку,
Не встиг козак з'їсти крильця, ще й реберця,
Заболіла, кольнула пече коло серця,
Заболіла, кольнула пече коло серця,
Як прийшов додому на стіл похилився.
Його мати догадалась, чарів доходився,
Стели, мати, білу постіль, помирати буду,
Стели, мати, постіль, крашене ряденце,
Біжи, мати, по дівчину, по Марусю – серце.
Як прийшла Маруся, стала на порозі,
Побачила козаченька, обілляла сльози,
Згутувала мені чари, мушу помирати,
Ой, чиї то воли, по горі ходили,
Чи не того козаченька, що нас трьох любили?

(Записано від Ільніцкої Л.В., 1958р. н.)

Їхали чумаки, із Дону додому.
Вони чаєчку зігнали, чаєнят забрали.
А чаєчка в’ється,
Край дороги б’ється,
Тай до землі припадає,
Чумаків благає.
Чумаченьки наші, голубоньки наші,
Ви віддайте чаєняток, я в пригоді стану,
Не віддамо, не віддамо, ти, чаєчко, наша,
Ми зварили чаєняток, була добра каша,
Ми зварили чаєняток, була добра каша.
Їхали чумаки із Криму додому,
Вони чаєчку зігнали, чаєнят забрали.

(Записано від Апрядкіної К.І.,
Апрядкіної К.О., 1957р. н., 1991р. н.)

А я у колгоспі буряки сапаю,
А як прийде вечір Василя чекаю,
А як прийде вечір Василя чекаю.
Іде, іде Вася коло мої хати,
Гарненько прибрався, не можна впізнати,
Гарненько прибрався, не можна впізнати,
– Добрий вечір, Галю, чого зажурилась,
Чи другого маєш, а чи утомилась?
Чи другого маєш, а чи утомилась?
– Другого не маю, я не утомилась,
Як ти покидаєш, я й зажурилась,
Як ти покидаєш, я й зажурилась.
– Не журися Галю – будь передовою,
А я буду вчитись, стану головою,
А я буду вчитись, стану головою!

(Записано від Мельник Л.Д., 1947 р. н.)

Є красиве село Черповоди,
Тут співають дівчата в Калині,
Бо ми знані по всій Україні.
Ой, ти, калинонька, калина,
Ти нас здружила й поріднила,
Ти нам дала звання і славу,
З тобою ми народні стали.
Село, скажем, у нас просто диво,
Є дівчата в нас дуже красиві,
Якщо хлопців у вас є багато
Заселайте сватів до нас в хату.
Ой, ти, калинонько, калина,
Яка ти гарна і вродлива
Червоні грона й білі квіти,
Ну як тобою не радіти?!

У нас люди душею багаті,
Зустрічають гостей разом в хаті,
Хто приїде до нас погостити,
Той у нас залишається жити.
Ой, ти калинонько, калина,
Ростеш кущем, ти, при долині,
А білі квіти, ранні роси,
Давно вплелися в наші коси.
Переїдьте всі води і броди,
Приїжайте до нас в Черповоди,
Будем радо ми всіх вас вітати,
Ваша посмішка – це для нас свято.
Ой, ти, калинонько, калина,
Спасибі, що нас поріднила,
І скільки сили у нас буде,
Будеш співати добрим людям.

(Записано від Ільніцкої Л.В. 1958 р. н.)

Купальські пісні

Наше купайло з верби, з вишні,
А на тім боці дівки пишні,
Ой, пишні – пишні пишаються,
На мед, горілку стидаються,
Ой, не буду стидатися, бо я не вмію пишатися.

(Записано від Мельник Л.Д., 1947 р. н.)

Усі гори зеленіють,
Усі гори зеленіють,
Де багаті жита сіють,
Де багаті жита сіють.
Тільки тая гора чорна,
Тільки тая гора чорна,
Де сіяла бідна вдова,
Де сіяла бідна вдова.
Де сіяла, волочила,
Де сіяла, волочила,
Слізоньками примочила,
Слізоньками примочила.
Ой, братіку, сокілочку,
Ой, братіку, сокілочку,
Пусти ж мене на зимочку,
Пусти ж мене на зимочку.
Сестро, ж, моя, перепілко,
Сестро, ж, моя, перепілко,
Чого ж в тебе, діток стілко?
Чого ж в тебе, діток стілко?
Чого ж в тебе, діток много,
Чого ж в тебе, діток много,
А у мене ні одного?
А у мене ні одного?
Пішли дітки по садочку,
Пішли дітки по садочку,
Знайшли тата могилочку,
Знайшли тата могилочку.
Станьте, тату, станьте з гробу,
Станьте, тату, станьте з гробу,
Горе жити біля роду,
Горе жити біля роду.
Станьте, тату, станьте з ями,
Станьте, тату, станьте з ями,
Горе жити мамі з нами,
Горе жити мамі з нами.
Усі гори зеленіють,
Усі гори зеленіють,
Де багаті жита сіють,
Де багаті жита сіють.
В полі, в полі Василь жито косить,
До його дівчина дитину приносить,
До його дівчина дитину приносить.
На ж тобі, Василю, маленьку дитину,
Бо якщо не візьмеш на покіт покину,
Бо якщо не візьмеш на покіт покину.
Кинув Василь косу в жито зелененьке,
Кинув Василь косу в жито зелененьке,
Тай бере на руки дитятко маленьке,
Тай бере на руки дитятко маленьке.
Він бере на руки, тай думку гадає,
Він бере на руки, тай думку гадає,
Як він свою матір обманути має,
Як він свою матір обманути має.
Ой матінко, мамо, є в мене причина,
Ой матінко, мамо, є в мене причина,
За ворітьми плаче молода дівчина,
За ворітьми плаче молода дівчина.
Бери ж ту дівчину за руку до хати,
Тай ти будеш батьком, вона буде мати,
Тай ти будеш батьком, вона буде мати.

(Записано від Апрядкіної К.І.,
Апрядкіної К.О., 1957 р. н., 1991 р. н.)

Ой, чи чули люди добрі, що в селі цигани є,
А між тими циганами краще всіх одна кує.
Лай-лай- ла- ла –ла- ла –ла –лай,
А між тими циганами краще всіх одна кує.
Ой, піду я подивлюся на циганку молоду,
Ой, не спів я подивитись, як натрапив на біду,
Лай -лай- ла- ла - ла- ла –ла –лай,
Ой, не спів я подивитись, як натрапив на біду.
Чого парень зажурився, іди погадаю,
В тебе плати я не візьму, а всю правду скажу,
Лай-лай- ла- ла –ла- ла –ла –лай,
В тебе правди я не візьму, а всю правду скажу.
Розкидає вона карти, як у них ведеться,
А у мене, молодого, аж серденько б’ється,
Лай-лай- ла- ла –ла- ла –ла –лай,
А у мене, молодого, аж серденько б’ється.
Слухай парєнь молодий, що буду казати,
Що ти того світ загубиш і не будеш спати,
Лай-лай- ла- ла –ла- ла –ла –лай,
Що ти того світ загубиш і не будеш спати.
Брешеш, думаю, дівчино, я слів не загублю,
Тільки одні мислі маю, що я тебе люблю,
Лай-лай- ла- ла –ла- ла –ла –лай,
Тільки одні мислі маю, що я тебе люблю.
Як музиченька заграла вона і гульнула,
Своїм личком жартівливим на мене моргнула,
Лай-лай- ла- ла –ла- ла –ла –лай,
Своїм личком жартівливим на мене моргнула.
В неї очі, як тернок, брови рівні, як шнурок,
Сама вона дуже пишна, ще й червоний чобіток,
Лай-лай- ла- ла –ла- ла –ла –лай,
Сама вона дуже пишна, ще й червоний чобіток.
Ой, поїхали цигани, їх уже не має,
А у мене молодого серце завмирає,
Лай-лай- ла- ла –ла- ла –ла –лай,
А у мене молодого серце завмирає.
Ой, поїхали цигани на другому місті,
Ой, де були ці цигани, я був разів двісті,
Лай-лай- ла- ла –ла- ла –ла –лай,
Ой, де були ці цигани, я був разів двісті.

(Записано від Ільніцкої Л.В., 1958 р. н.)

Зозуля кувала,
Десь мого милого в цей день не вида,
Десь мого милого в цей день не вида.
Не видно, не видно, тай ще й не видати,
Повів до Дунаю коня напувать,
Повів до Дунаю коня напувать.
Повів до Дунаю коня напувати,
На жовтім пісочку два слідочки – знак,
На жовтім пісочку два слідочки – знак.
А перший слідочок коня воронного,
А другий слідочок миленького мого,
А другий слідочок миленького мого.
Ой, піду в садочок та й вирву листочок,
Прикрию, пристелю милого слідок.
Щоб того слідочка пташки не збруднили,
Щоб мого милого другі не любили,
Щоб мого милого другі не любили.
Не видно, не видно, тай ще й не видати,
Повів до Дунаю коня напувать,
Повів до Дунаю коня напувать.

(Записано від Ільніцкої Л.В., 1958 р. н.)

Летіла зозуля та й стала кувати,
Ой, тож не зозуля, то ж рідная мати,
Ой, тож не зозуля, то ж рідная мати,
Ой тож не зозуля,то ж рідная мати.
Вона прилетіла дочку рятувати,
Вона прилетіла дочку рятувати,
Вона передала горобчиком хліба,
Вона передала горобчиком хліба.
Горобчиком хліба, зозулею солі,
Ой, мамо, ой, мамо, як важко без долі.
Летіла зозуля, тай стала кувати,
Ой, то ж не зозуля, то рідная мати.

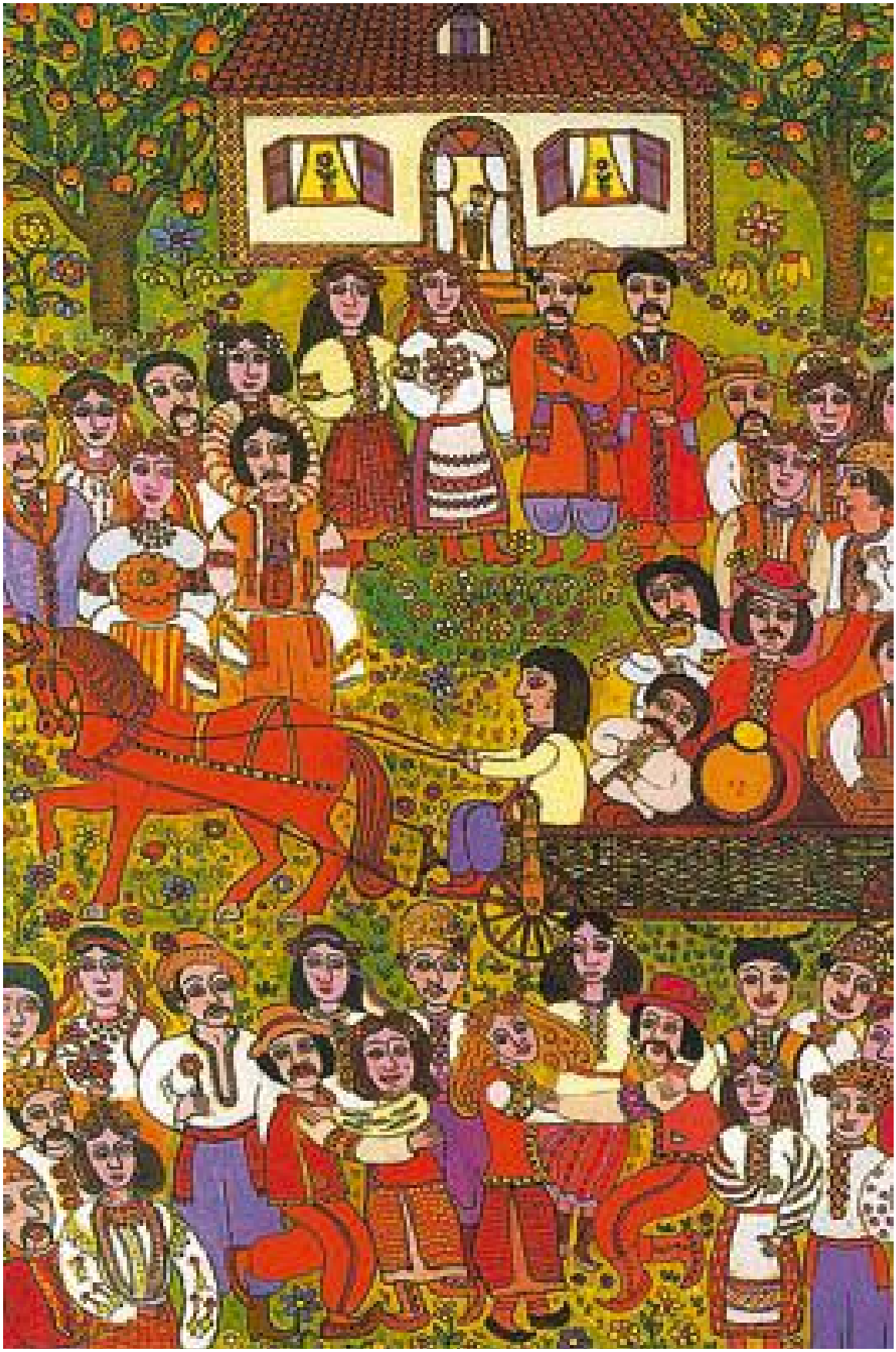
(Записано від Ільніцкої Л.В., 1958 р. н.)

Провожала мати сина у солдати,
Нелюбу невістку в поле жито жати,
Нелюбу невістку в поле жито жати.
Жала вона жала, жала вижинала,
Жала вона жала, жала вижинала,
А як прийшов вечір тополею стала.
Прийшов син із війська, та й питає мати,
Прийшов син із війська, та й питає мати,
Де ж моя дружина, що не йде встрічати?
А твоя дружина, не хтіла робити,
А твоя дружина, не хтіла робити
Пішла в чисте поле з вітром говорити.
Ой, візьми, ти, ж, сину, гострою сокиру,
Ой, візьми, ти, ж, сину, гострою сокиру,
Піди в чисте поле зрубай соколину.
Перший раз ударив, вона похилилась,
Перший раз ударив, вона похилилась,
Другий раз ударив, вона попросилась.
Перший раз ударив, вона нахилилась,
Другий раз ударив, вона попросилась.
Не рубай, козаче, я не тополина,
Не рубай, козаче, я не тополина,
Розгорни листочки, то твоя дитина,
Як будеш, козаче, другу жінку брати,
Як будеш, козаче, другу жінку брати,
Не забудь сказати, яка в тебе мати.
Як будеш козаче другу жінку брати.
Не забудь сказати, яка в тебе мати.

(Записано від Апрядкіної К.І.,
Апрядкіної К.О., 1957 р. н., 1991р. н.)

Ой, мала я мужа,
Ой, мала я мужа – пияка.
Він нічо не робить, тільки п’є,
Він нічо не робить, тільки п’є.
Прийде додому, прийде додому,
прийде додому жінку б’є,
Прийде додому, прийде додому,
прийде додому жінку б’є.
Не бий, мене, муже, не карай,
Не бий, мене, муже, не карай,
Бо покину тебе та й ше й твоїх діток,
Не бий, мене, муже, не карай,
Бо покину тебе та й ше й твоїх діток,
А сама я піду за Дунай.
Як я на лодку сідала,
Як я на лодку сідала,
Правою рукою, біленьким платочком,
прощавай, миленький, казала,
Правою рукою, біленьким платочком,
прощавай, миленький, казала.
Ой, вернися, жінко, додому,
Ой, вернися, жінко, додому,
Бо ложки не миті, тарілки побиті,
Ой, вернися, жінко, додому,
Бо ложки не миті, тарілки побиті,
А діточки плачуть на пичі,
Ой, мала я мужа – пияка,
Ой, мала я мужа пияка …

(Записано від Дідурик Г. О., 1936 р. н.)

І. Сколоздра. Весілля

Весілля села Черповоди

Неділя

«В неділю молодий з боярами, світилками, сватами збираються до молодої. **По дорозі співають:**

Мати сина вродила,
Місяцем огородила,
Здоров'ям підперезала,
Да в доріженьку випроводжала.
Да в доріженьку дальнюю,
Да по Галюху гарную,
Да в доріженьку щасливу,
Да по Галю красиву.

Співають:

Котиться місяць до зірки,
Йде Іван до дівки,
Та й питається свого батенька,
Що дівці говорити.
Не гнівайся тещу,
Що я опізнився,
Та не був же я дома,
Був я в короля,
Та письма вчився,
До тещі спізнився.
Вчився писати, малювати,
Щоб тую Галочку взяти,
Попід городи йдемо,
Попід городи йдемо,
А в городі зілля,
Скажіть люди добрі,
В котрій хаті весілля?
Попід городи йдемо,
Попід городи йдемо,
А в городі м'ята,
Скажіть люди добрі,
Де молодої хата?

Підходять до молодої, а на порозі співають:

На день добрий тому,
На день добрий тому,
Хто в цьому домі,
Старому, молодому
І Богу святому!
І в другий раз
У Божий час.
На день добрий тому,
На день добрий тому,
А хто в домі цьому,
Старому й молодому
І Богу святому!
І в третій раз
У Божий час.
На день добрий тому,
На день добрий тому,
А хто в домі цьому,
Старому й молодому
І Богу святому

Світилки переспівують:

Бодай здорові були,
Що нас не забули,
За старого, за малого
І за Господа святого.

Молодий і старший боярин шукають молоду, знаходять і виводять посеред хати, в цей час світилки співають:

Ой, дайте нам, дайте,
Самі догадайтесь,
Ой, дайте нам стільця,
Дайте нам гребінця,
Дайте нам кожуха,
Щоб сіла молодуха.

Усі подають. Дружки співають:

А ви з дому виїжджали,

Чому кожуха не взяли?
Ні стільця, ні кожуха,
Де сяде молодуха?

Батьки дають кожух. Молодий садить молоду на кожух.

Старший боярин звертається:
Пані дружко,
Пане дружбо,
Пане півдружбо,
Благословіть молодій
Косу розплітати!
Дружба:
Хай Бог благословить!
Боярин:
І в другий раз
Дружба:
Хай Бог благословить!
Боярин:
І в третій раз
Дружба:
Хай Бог благословить!
Всі дружки, світилки і свахи співають:
Благослови Боже,
Благослови Боже,
І отець, і мати,
Своєму дитяті
Русу косу розплітати.
Дружки співають:
Кличе сестриця,
Братика розплітати,
А братик гляне,
Розплітати не хоче.
Нехай ця рожа
В садочку розцвітає,
Нехай сестриця
Ще літо погуляє.
Ой, матінко наша,

Дай на косу масла,
Я ж тобі корову пасла,
Гонила на росу,
Дай масла на косу.

Співають:

Ой, брати, мої брати,
Прошу вас до хати,
Прошу вас до хати,
Кісоньки розплітати.
Розплетіть мою косу,
На плечах поволосу,
Як я в хвості ходила,
Та я вас не просила.
Брати розплітають косу.

Співають:

На дворі терен тешуть,
А у хаті косу чешуть,
А вже терен дотісують,
А вже косу дочісують.
Старші свахи надівають вінок.

Співають всі:

Ой, вінку, мій, вінку,
Зелений барвінку,
Купували тебе на ринку,
Замикали тебе в скриньку,
Тепер заворушу, плакати мушу.
Коли закінчать вбирати молоду, співають:
Грайте музики як грали,
Ми вже Галочку вбрали,
А як не вбрали – то вберемо,
До шлюбу поведемо.
Коли молода хоче підвестись, співають:
Не вставай ти, Галю,
Не вставай!
Поки тебе Іван не підведе,
Поки тебе він підведе,
Серденьком назове.

Коли молодий підводить молоду, а в цей час боярин і дружки займають місце молодої, після цього молода прикріплює букет молодому, дружка борину **співають:**

Ой, дай мати голку,
Ще й ниточку шовкову,
Ми причепимо боярину квітку
Зеленого барвінку.

Молода перев'язує хустками сватів, свашок та рушниками.

Благословляємо Вас
У закон вступити!

Батьки благословляють молодих, виводять надвір, молоді ідуть вінчатись до церкви, несуть образ, свати хліб.

Співають дорогою:

А ви сусіди вороги,
Не переходьте дороги,
Та нехай перейде родина,
Щоб була щаслива година!
Нехай перейде чоловік,
Щоб були щасливі навік!

Після вінчання молодий веде до себе додому молоду. Батько і мати зустрічають їх хлібом-сіллю, трьома колосками, молоді кланяються, цілують в руки батька й матір. **Співають:**

Доки будемо стояти,
Цю травицю топтати,
Чорними чобітками,
Срібними підковами?

Всіх запрошують за стіл. Батько здоровить молодих. Мати запрошує обідати весільних гостей. **За обідом співають**:

Брязнули ложки-тарілки,
Дайте нам трошки горілки,
Ми багато не бажаєм,
Тільки губи помочаєм.
Із-за гори гуска летіла,
З перцем капуста кипіла,
Ллють з перцем – не з перцем,
Аби з щирим серцем.

Ми не хочемо більше капусти їсти,
Дайте нам того трошки,
Що з ложки висить ножка.

Дружки співають:

Де бояри забарились
Що по степу волочились
Чи сіно косили
Чи хліба просили
Чи в соломі ночували
Миші вуха поб’їдали.

Співають:

Боярина латана свита,
Молотком підбита,
Бородою трусить,
… не вкусить.
Брязнули ложки-тарілки,
Не давайте боярам горілки,
Бо бояри чарок не вертають,
З голубцями чарки ковтають.
Їли, бояри їли, цілого вола з’їли,
На столі ні кісточки,
Під столом ні рісочки.
Їли дружечки, їли,
Цілого голуба з’їли,
І, в маслечко, мочаючи,
На столі качаючи.
Світилочка наша
Нарядилась як пава,
Нарядилась як пава,
Сидить як у роті вава.
А в нашого свата,
З верби, з лози хата,
Сволоки з берези,
Всі свати тверезі.

***

Ой, де ж наша весільна мати,
Обіцяла горілочки дати,
Із питками, із наливками,
З червоною калиною,
З своєю дитиною.

***

В дорожку молода, в дорожку,
Пий горілочку, не спи,
Низенько свекрусі поклонися.

Закінчують обідати, всі встають, дякують. Мати каже:

Слава Богу, що я діждала невістки!

Батько каже:

Вклоняйся, дочко,
Своєму батькові,
А моєму сватові.
І скажи, щоб не держав
Довго весільних гостей.

Молода цілує свекра і свекруху, виводять молодих надвір, танцюють, веселяться. Підвечір дружки стають біля порога, **співають:**

Котиться сонечко, котиться,
Щось мені додому хочеться,
В мене матуся старенька,
В мене сестриця маленька.
Нема кому сіни, хату підмести,
Нема кому водиці піднести,
Матінко, не гай час,
За село виряджай нас,
Бо нічка темненька
Наша Галя молоденька.

Батьки молодого виводять молодих за ворота, проводжають до дороги, всі весільні направляються до молодої, по дорозі співають весільних пісень.

Підходячи до хати співають:

Пусти свате в хату,
Нас тут небагато,
Четверо да п’ятеро,
Да усіх дев’ятеро.
Ой, свате, наш свате,
Пустіть нас до хати,
Бо змерзли в дорозі,
І в нас на порозі.
Ой, свате, наш свате,
Пустіть нас до хати,
Ми вас слізно просим,
Бо ніженьки поморозим.
Ой, свате, наш свате,
Пустіть нас до хати,
Семеро по семеро,
Свату хату перевернемо.

Зустрічають батьки, молоді підходять, тричі вклоняються, а ті підносять хліб, сіль. Хлопці з вулиці викупляють молоду. Другий викуп в сінях. Дружки викупляють за цукерки та калачі. Щоб сісти біля молодої за столом, молодий повинен відвойовувати місце ще й у брата-підлітка, який стоїть біля молодої і розмахує палицею. Одержавши викуп, дає місце молодому.

Співають:

Ми в свата були
І горілки не пили,
Їли кашу не солону,
Пили воду не холодну.

На столі ставлять коровай і збивають гільця. Воно вже в квітах. Лише чіпляють калину, а також підв’язують жито, **співаючи:**

Жито-дружбоньки, жита,
Жито-дружбоньки, жита,
Як не даси жита,
Буде голова бита.
Нитки, староста, нитки,
Нитки, староста, нитки,

Як не даси нам нитки,
Вирвем губи на збитки.
Ще ми були в молодого,
Не давали нам нічого,
Принесли полови,
Щоб ми вуса покололи.
Ми в свекрухи не обідали,
Тільки її так відвідали,
Назмітали нам полови,
Ми тільки язики покололи.
Як поставили нам жому,
Ми пішли додому.

Всіх пригощають, виходять з-за столу, танцюють.

Микола Пимоненко. Весілля в Київській губернії.

Перед покриванням молодих заводять у хату. Мама вносить віко від діжі, навхрест покривають двома рушниками, на них ставлять коровай, на коровай – хустку-намітку. Піддружба держить над головою коровай, звертаючись до старости:

Староста і пан підстароста!
Благословіть цей чесний хліб на стіл покласти!
І на родичів роздати!

Ті три рази кажуть:

Боже, благослови!

І співають:

Чи ти бачиш, дівко,
Що несе дружка віко,
А на віці покривало,
Твоє вічне завивало.

А дружби обертаються три рази і ставлять на стіл. Рідна мати перев'язує рушниками старосту, дружбу, боярина на частування і співають:

Ой, дайте нам, дайте,
Самі догадайте,
Ой, дайте нам тарілку,
Ще й чарку горілки!
Та будем наливати,
Родину частувати!
Ви родичі не тягайтесь,
Поза двері не ховайтесь,
Бо нема тут такого,
Чоловіка лихого!
Тут люди добресенькі,
Сусіди близесенькі!

В цьому обряді староста молодої займає важливе місце. Він розрізає коровай, боярин ріже гільце, кличе на почесну:

Десь в нашої молодої, в молодого є батько і мати,
Молодий, молода просять на почесну їх.

До батьків співається:

Станьте, тату, та поперед мене!
Та запийте чарочку до мене!

Батько:

А що маю та й перепивай,
Щастя-долі тобі бажай.

Обдаровують всіх родичів і запрошених, в останню чергу музикантам дарують підошву, нижню частину короваю, **співають:**

На коровай ви гляньте,
Підошви не крайте,
Музикантам віддайте.

Після обдарування проходить покривання, боярин звертаються:

Пане дружбо,
Пане півдружбо,
Благословіть молодих покривати!

Ті відповідають:

Бог благословить!
Бог благословить!
Бог благословить!

Старші свахи беруть хустку, яка була на короваю, заходять з двох сторін, співають всі:

Ой, дивись, дівко,
Пасе сваху дідько,
Із зеленого лугу
Несе сваху другу.

Свахи знімають з молодої вінок, букет з молодого, надівають собі на голову і картуз з квіткою, покривають молодих.

Я ж тебе братіку,
Сестричко покриваю!
Щастям, здоров'ям наділяю!
Щоб ти була весела, як весна,
Щоб ти була багата, як земля,
Щоб були такі гожі, як у саду рожі!
Цілуванячко, милуванячко
Від молодості до старості
Дай, Боже! Дай!

Свахи тешуть головами молодих, випивають горілку, міняючись нарядом і знову співають і так три рази.

Співають:

Стидайся, Галю, стидайся,
Покриватись не дайся,
Не дай свою русу косу зламати,
Лучче було дівкою гуляти!

Молода не дається, щоб зав'язали її хусткою. Дружба наливає по чарці горілки, дякуючи за те, що із дівки нарядили молодицю.

Випивши свахи співають:

Зробили ми діло,
Як нам чоло впріло,
З хліба-паляницю,
З дівки-молодицю.

Музики підіграють, свахи співають:

Ой, летіли сірі гуси,
Та на синій Дунай,
Зв'язали головоньку,
Тепер сиди і думай.
Полетіли сірі гуси,
Та на жовтий пісок,
Зв'язали головоньку,
Я думала на часок,
Зв'язали головоньку,
Я думала на часок.
Полетіли сірі гуси до води,
До води,
Просю, просю, мій миленький,
До свекрухи не веди,
Просю, просю, мій миленький,
До свекрухи не веди.
Бо свекруха-цокотуха,
Як у полі лобода,
Вона ж мене осудила,
Як я була молода.
Бо свекруха-цокотуха,
Як у полі редька,
Знаю, знаю, мій миленький,
Яка в тебе ненька!

Полетіли сірі гуси,
Крильми лопотять,
Зав’язали голівоньку,
Розв’язати не хотять,
Зав’язали голівоньку,
Розв’язати не хотять.
Тепер тобі не ходити,
Куди ти ходила,
Тепер тобі не любити,
Кого ти любила.
Тепер тобі не ходити
У ліс по опеньки,
Пора тобі забувати
Оті витребеньки,
Пора тобі забувати,
Оті витребеньки.

Після покривання, молода одіває вінок дружці і каже:

Залишаю ключі на поличці,
Щоб до весни були всі молодиці.

Молоді виходять з-за столу, боярин викуплює дружку, вона перев’язує його рушником і сідають вдвох **співають:**

Боярине, сядь коло мене,
Боярине, обніми мене,
Боярине, поцілуй мене,
Дам тобі русака-судака,
Дам тобі курочку рябеньку,
Сватай мене молоденьку.

Співають:

А наш комин не білований,
А наш боярин не цілований,
Треба комин побілувати,
Треба боярина поцілувати.

А так само про дружку: мати дружки видає вечерю.

Співають:

Де ж тая дружина, мати?!
Обіцяла горілочки дати,

І з вишнею, і з черешнею,
З червоною калиною,
З твоєю дитиною.

Вечеряють. Всі питають:

Зробили ми славу,
Положили на лаву,
Лаву будуть поправляти,
А нас виведуть із хати.
Нас виведуть із хати,
Надвір погуляти,
Боярові оглядати,
Чи високий, чи низький,
Чи далекий, чи близький,
Чи убогий, чи багатий,
Чи є з ким погуляти.

Після вечері підводяться і співають:

Встаньте, гостоньки,
Поклоніться,
Господу-Богу помоліться.
Ой, є що їсти,
Є що пити,
Є кому попросити.

Весільний поїзд їде до молодого, свахи співають:

Пам’ятай же, чоловічку,
Даємо тобі ми жінку,
А як буде зимна роса,
Щоб не була вона боса.
А як буде завірюха,
Щоб не була без кожуха,
Бережи свою дружину
Від нещасної години.
Щоб голівка не боліла,
Щоб їй личко не марніло,
Щоб цвіла твоя дружина,
Як у лузі та калина.

Після цього, якщо є час, можна потанцювати, поспівати пісні. Та час іде швидко, весіллю пора завершуватись.

Гості співають:

Спасибі вам, батьку,
Спасибі і неньці,
Що діток виростили,
Добру їх навчили,
І вивели в сади,
І долю їм дали.
Щоб жили довіку
І горя не знали,
Спасибі вам, батьку,
Спасибі і неньці.
Щоб діти, мов квіти,
Розквітлися вранці,
До всього доклали
Ви руки трудящі.
Щоб жили довіку
У праці і щасті,
Хвала вам і шана
За добру науку.
Діждались весілля –
Діждетесь і внуків.
До ста літ вам жити,
І внуків ростити,
І нас на родини
Щороку просити.

Гості дякують батькам за гостини, молодим бажають щастя, любові, здоров'я, закінчується весілля **піснею:**

Хай в вас і в нас
Все буде гаразд,
Щоб ви і ми щасливі були!

Весільні пісні

Коли боярин має сідати коло дружки, співають:
Дівко, а ти кинеш на тарілку сто рублів,
А ти мужик – мужичище кинув мені п’ятаків.

Свати йдуть покривати наречену:
Подивися, дівко, суне сваху дідько,
А з темного лугу суне дідько другу.

Корінися, сухий дубе, корінися,
Молодая Галю боронися,
Не дай свою русую косу зламати,
Луче було дівкою гуляти.

Коли приходять від нареченої до нареченого:
Були ми у свата, не така ж там хата,
Одвірки зелені, всі свахи тверезі.

Я на коровай ішла, яєць несла,
Повстрічались хлопці, побили яйця в коробці.

(Записано від Мельник Л.Д., 1947 р.н.)

Жартівливі пісні

Коло наших воріток,
Стоїть армія дівок,
Стоїть армія дівок.
Ой, стоять вони радяться,
Ой, стоять вони радяться,
Про Ванюшу молодця,
Про Ванюшу молодця.
– Та ж куда Ваня пізно йде,
Та ж куда Ваня пізно йде?
– Чом до мене не зайдеш,
Чом до мене не зайдеш?
– Ой, як до тебе заходить,
Ой як до тебе заходить?
– Хоче батько оженить,
Хоче батько оженить.
Да схоче батько, схоче мать,
Да схоче батько, схоче мать,
За невістку тебе взять,
За невістку тебе взять.
За невістку тебе взять.
Тай на порозі стояла,
Тай на порозі стояла,
Тай на порозі стояла,
Мокрі дрова рубала,
Мокрі дрова рубала.
Та й мокрі дрова не горять,
Та й мокрі дрова не горять,
Пусти мати погулять,
Пусти мати погулять.
Тай мокрі дрова, гіркий дим,
Тай мокрі дрова, гіркий дим,
Подай ручку через тин,
Подай ручку через тин.
Та й подай ручку, подай дві,
Та й подай ручку, подай дві,
Ти багатий, а я ні,
Ти багатий, а я ні.

(Записано від Ільніцкої Л.В., 1958 р.н.)

Сороміцькі пісні

На добридень Хрущу,
Кукурудзу лущу.
Ой, їй, Богу,
Присій, Богу,
Чарочку пропущу.

(Записано від Кривої Л.П., 1939 р. н.)

А я собі ні сяка, ні така,
Не боюся ні попа, ні дяка,
Не боюся нікогісінько,
Не зробила нічогісінько.
Лиш зробила одну штученьку.
Тепер плачу до роспученьки,
Бо піп мене у вівтар кличе,
А паламар проскуру тиче,
А дяк собі задивляється,
Аж читати помиляється.
(Записано від Бурлаки В.М., 1939 р. н.)

Ой, заграйте мені,
Замузичте мені.
Нема в мене чоловіка,
То позичте мені.
(Записано від Бурлаки В.М., 1939 р. н.)

І ти така, і я така,
Тільки в мене менша с….а.
Я на лучих харчах була,
Собі більшу роздобула.
(Записано від Бурлаки В.М., 1939 р. н.)

Ой, заграйте мені,
Та й набожної,

Чи у мене не така,
Як у кожної.
Сидить півень на шопі,
Наніс яєць три копі,
Ще й махає крильцем,
Що на завтра з яйцем.
(Записано від Бурлаки В.М., 1939 р. н.)

Був я собі в льоху, в льоху,
Найшов дівку німу, глуху.
За ту дівку нема гріха,
Бо та дівка німа, глуха.
(Записано від Бурлаки В.М., 1939 р. н.)

Ахи, ахи, ахикала,
Сім пар хлопців прикликала.
І ще буду ахикати,
Щоб ще більше прикликати.
(Записано від Бурлаки В.М., 1939 р. н.)

Ой, ти Гриць, а я Ганна.
Сватай мене, бо я гарна.
Я робити добре вмію,
На припічку ноги грію.
Ноги грію, ноги парю,
Тікай, Грицю, бо я вдарю.
Як ударю непомалу,
Закотишся аж під лаву.
(Записано від Бурлаки В.М., 1939 р. н.)

Зеленая конюшина.
Кінь не хоче пасти.
Просить мене чужа жінка,
Як злодія вкрасти.

Говорила баба діду,
Говорила баба діду:
– Я в Америку поїду,
А з Америки в Корею,
Оставайся ти з другою.
Приїхала до Києва,
Сухарики всі виїла.
Приїхала до Гребінок,
Осталася без ботінок.
Приїхала до границі,
Осталася без спідниці.
Сюди-туди повернулась,
Та й до дідуся вернулась.
Приїхала до дідуся,
В нього вже друга бабуся.
– Що ж то, діду, за кубіта
На печі лежить роздута?»
– А то ж. бабо, моя мила,
Що варенички варила.
А ви ж, баби, не казіться,
Як є дідусь, то держіться.
Варіть йому вареники,
Не шукайте Америки.
Варіть з риби юшку,
На стіл кладіть четвертушку.

(Записано від Бурлаки В.М., 1939 р.н.)

Частівки

1. На базар побігла Ніла,
А коза услід гука,
З тебе користі в колгоспі,
Як із цапа молока.
2. Доярки приходять п’яні
І танцюють гопака,
Корови їх полякались
Не дають їм молока.
3. Задивилися щурі у холодну воду,
Бо він завів мельників,
Немає доходу.
4. Хороші в нас поросята,
Тільки лиш домашні,
А на нашій свинарні,
Зовсім нікудишні.
5. Ти до мене не ходи,
Не дари намиста.
В тебе 20 трудоднів,
А у мене 300.

(Записано від Дідурик Г.О., 1936 р. н.)

Ще з колиски мати мене вчила,
Ще з колиски мати мене вчила,
Щоб я рано хлопців,
Щоб я рано хлопців,
Не кохала, не любила,
Не кохала, не любила.
А я свою няньку не слухала,
А я свою няньку не слухала ,
Полюбила хлопця, хлопця молодого,
Полюбила, покохала,
Полюбила, покохала.
Колись була дівка, як та рута,
Колись була дівка, як та рута,
А нині невістка,
А нині невістка,
Маю мужа.
Колись була дівка до фурделі,
Колись була дівка до фурделі,
А нині невістка,
А нині невістка,
До постелі, до постелі.
Колись була дівка, як калина,
А тепер невістка,
Не дівчина, не дівчина,
Не дівчина, не дівчина.

(Записано від Дідурик Г.О., 1936 р. н.)

Ви, шановні, Дідурики,
Ми прийшли вас привітати.
Щастя й миру вам бажаєм,
Ще будем в Вас Гостювати.
Як же нам не танцювати,
Нащо нам журитися?
Грай, музико, дужче грай,
Будем веселитися.
В мирі й злагоді свій вік,
Гарно ми прожили.
Й до себе гостювать,
Пів села просили.
Ой, ти, Галю, наша, Галю,
Ти поштарочко села,
Ти на пенсію виходиш,
А для нас ти молода.
До роботи беручка,
Дружня в колективі,
Хай щастить тобі в житті
На пенсійній ниві!
Ходи, Галю, ти у клуб
Все співай, пісні співай.
Може влюбиться у тебе
Хуан Карлос Де Львіляр.

Псальма

Ой жив собі багач, він горя не знав,
Він нижчих, убогих за люди не мав.
Він брата свого Лазура за брата не мав,
Він брата свого Лазура за брата не мав.
Він брата свого Лазура в свій двір не пускав,
Він брата свого Лазура в свій двір не пускав.
Ой, брате, мій брате, брате багачу,
Не просю я тебе твого багатства,
Просю я в тебе хліба і солі,
То дасть тобі Господь щастя доволі.
Хліба, солі, третьої води,
А все твою душу, та й охолоди.
Ой, є в мене аж п’ять братів,
Як я один сам не звись моїм братом,
Назвись моїм псам.
Ой, було в багача аж два лютих пси,
Которії завше під стіл ходили
Та дрібнії крихти назбирували
І Лазурову душу закроплювали,

Рани його болезнії зализували.
Як узнав багач про ті люті пси,
Звелів слугам брами позакривати,
А ті люті пси на цепи взяти.
Як став же Лазур та й на коліна,
Як же став, він же став Бога просити,
– Ой, господи Боже, спасть милость мою,
Прийми душу й тіло у хвалу свою.
Як вислухав Господь Бог молитву його
І зсилає двох ангелів по душу його.
– Ой, летіте ангелики тихо тихенько,
Візьміть Лазурову душу злегка легенько,
Візьміть Лазурову душу злегка легенько.
– Занесіть же його душу в Рай праведненький,
Де святії душі спочивають
І Господу Богу хвалу віддають.
Як вийшов же багач та й за ворота,
Та взяла багача люта хвороба.
Як стала багачем об землю бити.
Як став же, він став же Бога просити:
– Ой, Господи Боже, спасть милость мою.
Прийми душу й тіло те й Лазурову.
Як вислухав Господь Бог молитву його.
І зсилає двох пекельних по душу його.
А ще тії пекельнії у двір не ввійшли,
Багачеве добро прахом рознесло.
Узяли багача гаком за ребро.
– Подивися, багачу, на своє добро.
А де твої стьожки ще й……
І срібло та злото……
Як підняли багача в гору високо,
Кинули багача в пекло глибоко,
Кинули багача в пекло глибоко.
– Пливай, пливай, багачу, маєш широко,
Пливай, пливай, багачу, маєш широко.
Подивись, багачу, як Бог високо.
Де святії душі спочивають
І Господу Богу хвалу воздають.

Там побачиш Авраама на правій Луні,
А брата свого Лазура у Божій хвалі.
– Ой, брате, мій брате, брате Лазуре,
Чи не міг би ти, брате, волі вчинити?
Чи не міг би ти, брате, волі вчинити?
Свій мізинний палець в море вмочити,
Свій мізинний палець в море вмочити,
Мої смаглі уста та й закропити.
– Не моя, брате багачу, не моя вина.
Проси собі, багачу, Господа Бога.
– Ой, якби мене Господь вернув з цего світа,
Та й на той світ, я б пророкував.
А я маю аж п’ять братів,
Я б їх научав,
Свої срібло злото на нижчих віддав».

(Записано від Бурлаки В.М., 1939 р. н.)

Дитячі ігри

«Пекар».

Правила гри:

З одного боку малюють лінію, а з іншого ставлять жерстяні банки, неважкі ковбанчики чи щось інше один на одного. Відстань від банок до риски близько 11 м. Потім усі стають в одну лінію, ставлять на ногу один кінець палки, інший тримають в руках і, викидаючи ногу, кидають палицю вперед. Хто ближче кине, той пекар.

Коли визначили пекаря, то усі по-черзі кидають палки по банках. Коли хтось збив, то усі біжать забирати свої палки, а пекар складає банки і не дає забрати свої палиць.

«Контач».

Правила гри:

Визначають когось, хто ловить усіх інших учасників гри. Тоді всі розбігаються, а ловець доганяє когось із дітей, але не торкається їх, а кидає по них пляшкою. В кого попав, той і водить.

«Квач».

Правила гри:

Ті самі правила, що й в грі «Контач», але уже не кидають пляшкою, а торкаються іншого учасника гри рукою.

Є різновиди гри такі, як «Залізний квач» та «Дерев'яний квач». Якщо хтось із учасників торкається чогось залізного, або дерев'яного (відповідно до назви гри), то його уже не мають права ловити.

«Контакт».

Правила гри:

Усі діти стають у дві лінії так, щоб в одній і в іншій лінії була однакова кількість учасників. Руки ховають за спину, взявшись за них. З однієї сторони стоїть той, хто «посилає контакт» (стискає легенько руку двом учасникам, що біля нього). Ці учасники стискають по-черзі один одному. З іншого боку стоїть хтось і тримає у руках хустинку, носовичок тощо. Коли стиснули руку останньому учаснику з команди, то той швиденько вихвачує хустинку. В тій команді, яка програла, останній учасник міняється містями з першим, і гру розпочинають спочатку.

(Записано від учня 7-го класу Черповодської ЗОШ
Чорновола Володимира)

Отже, від респондентів похилого віку студенти дізналися про особливості родинного побуту у найяскравіших своїх проявах (народження, весілля, похорон), релігійно-обрядове життя українців (свята та святкування, релігійні молебні (хресні ходи), обряди (Купайло, обжинки та ін.), поминальні дні. Під час практики студенти осмислювали, аналізували отриману інформацію. Досліджуючи дитячий фольклор, майбутні вчителі збагачували свої знання, отримані під час лекційних та практичних занять, новими автентичними цікавими зразками Уманського регіону (зокрема було зібрано цікаві небилиці, скоромовки, лічилки). Також, почувши від старих людей, яке значення вони надають колисковій пісні, колисанню дитини в колисочці чи на руках, студенти ще раз переконувались у винятковій ролі колискової у формування темпераменту, характеру дитини.

Студенти-філологи також досліджували говіркове дитяче мовлення (заклички, лічилки, скоромовки, дражнилки, приповідки). Пошуковці звертали увагу на лаконічність, доречність текстів, інтонаційну виразність темпів мовлення. Це допомагало удосконалювати власне мовлення майбутніх вчителів-словесників.

Під час опитування дітей студенти виявили ефективні методи родинної педагогіки: переконання, роз’яснення, повчання, порада, бесіда. Практикувались методи стимулювання культурної поведінки дитини (заохочення, схвалення, покарання, змагання).

Збираючи матеріал про народний одяг, пошуковці намагалися з’ясувати особливості дитячого, весільного одягу, а також одягу покійника. Студенти зафотографували, змалювали, а також придбали цікаві зразки весільних рушників та сорочок, плахт, весільних головних уборів тощо. Зокрема майбутні вчителі звертали велику увагу на особливості вишивки рушників. Вони вчилися “розшифровувати” давні символи, зображені на рушниках. Така діяльність збагачувала знання молоді про уявлення наших предків щодо світобудови, її структури, особливостей світогляду українського народу.

Під час дослідження суспільного побуту студенти розпитували у респондентів про дитячу іграшку, предмети побуту для дітей, демонстрували серйозне та уважне ставлення до об’єктів релігійного культу (християнські ікони, хрести, дохристиянські

криниці, джерела, що є цілющими, каплиці, могили, камені і т.ін.), предмів культу (різні присвяти, цілющі або профілактичні предмети – амулети, змійки й т.ін.).

Перед студентами було поставлено загальне завдання, що стосувалося дитячого побуту та культури українців Уманського регіону. Таке завдання вимагало від них знання особливостей етнографії дитинства (одягу, доповнення костюма, зразків посуду для дітей, традиційної іграшки), вміння добре орієнтуватись у дитячому фольклорі, враховуючи вікові та психологічні особливості дітей. Тому до програми фольклорно-етнографічної практики увійшли такі питання:

1. Народний дитячий одяг: назва, функції.
2. Дитячі головні убори.
3. Дитяче взуття.
4. Зразки зачісок для дівчаток і хлопчиків у минулому.
5. Зразки посуду для дітей.
6. Найпоширеніші дитячі іграшки. Склад ігрової атрибутики, автори та виробники іграшок, матеріал виготовлення.
7. Усна народна творчість про дітей.
8. Дитячі хвороби: назви і способи лікування.

Зібрані матеріали поповнили фонди наукової лабораторії “Етнологія Черкаського краю” при Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.

У ході пошукової роботи студенти гостріше відчули потребу людини похилого віку в іншій людині (особливо в молодій), щоб передати їй свою любов до землі, мови, пісні. Психологічна атмосфера такого спілкування створювала основу для формування єдиних моральних установок і поглядів, сприяла духовному розвитку студентів-філологів, зміцнювала спадкоємність поколінь.

Підсумком фольклорної практики стала наукова студентська конференція, до якої студентами було підготовлено виступи:

- “Дитячі ігри Уманського району” (Маранда М.);
- “Дитячий фольклор як перша енциклопедія українознавства” (Шестун А.);
- “Весілля у с. Черповоди Уманського району” (Бортновська О.)

Після конференції відбувся звітний концерт, де кожна група відтворювала чи фрагмент обряду, чи пісню, чи танок, записані у досліджуваному селі.

Таким чином, пошукова діяльність, яка передбачає проходження студентами-філологами фольклорної-етнографічної практики, є вагомою складовою у системі їхньої українознавчої підготовки. Експедиційна робота студентів-філологів у галузі українського фольклору, етнографії, етнопедагогіки є важливим засобом залучення їх до традиційної народної культури, яка сприяє моральному вихованню особистості студента та формуванню якостей гідного громадянина і сім'янина.

ДОДАТКИ

Романенко Лідія Василівна, вчитель історії

Найдосвідченіша учасниця фольклорно-етнографічного колективу «Софія» Хорохонько Клавдія Юхимівна

Апрядкіна Катерина Іванівна з онукою

Студенти працюють з респонденткою Апрядкіною Катериною Іванівною

Жителька с. Черповоди Вовнянко Ганна Карпівна

Жителька села Черповоди Дідурик Галина Олексіївна

Жителька села Черповоди Завируха Фросина Тодосівна

Респондентка Ільніцка Людмила Вікторівна

Реципієнтка Колісник Надія Степанівна

Жителька села Городецьке Мельник Людмила Данилівна

Нижник Василь Михайлович

Нижник Марія Савівна

Погрібняк Ганна Обсентівна

Романюк Любов Дем’янівна

Шуляк Микола Степанович

Учасники фольклорного колективу «Калина»

Український стрій

Вишита сорочка

Вишита скатертина

Вишита сорочка

Рушник. Техніка «гладь»

Рушник. Техніка «хрестик»

Українська сорочка

«Підузорник»

Рушник. Техніка «гречка» (Уманщина)

Вишита сорочка

Рушник. Техніка «хрестик»

Рушник. Техніка «хрестик»

Рушник. Техніка «хрестик»

Сорочка. Техніка «хрестик»

Вишита скатертина

Пошиванка (Уманщина)

Рушник. Техніка «хрестик»

Серветка

Серветка

Вишитий «підузорник» (Уманщина)

Пошиванки

«Підузорник» (Уманщина). Техніка «хрестик»

Штора. Техніка «хрестик»

Рушниковий скарб

Рушник. Техніка «хрестик»

Рушник. Техніка «гладь»

Рушник. Техніка «хрестик»

Рушник. Техніка «гладь»

Рушник. Техніка «гладь»

Вишиті рушники

Українська піч

Хата (середина XX ст.)